



Štev. 2.

V Trstu, 25. januarja 1893.

Letnik VI.

Narodi pa zmešnjave o narodnem ustavnem pravu.

Pod konec prejšnjega leta je na Dunaju v „Znanstvenem klubu“ govoril prof. Exner o narodih kot juristiških osebah ter je naravnost tajil, da bi bili po avstrijskem ustavnem pravu narodi tudi juristiške osebe; iz tega je izvajal, da ima le pojedinec pravo, pritoževati se, ako se mu godi krivica v jezikovnem ali narodnem pogledu.

Tega razgovora, ki je bil priobčen le v potezih v glavnem nemško-liberalnem glasilu, ni se dotaknil, kolikor je nam znano, nobeden slovanski list, in vendar sproženo vprašanje o juristiški osebi narodov je principjalne važnosti; ako bi se tajilo pravo juristiške osebnosti narodov, bilo bi to jako nevarno in bi takó rekoč s principom pokopalo tudi nacionalno avtonomijo.

Narodi so v sedanji avstrijski ustavi pripoznan kot jednote in celote; ustava izrecno govori o narodih, in še ogerska ustava ima zakon za razne narodnosti, če tudi se ne izvršuje! Avstrijska ustava predpolaga razne narode in jim kot takim in vsakemu izmed njih prisvaja pravo v varovanje in gojenje narodnosti in jezika.

Ako se pa priznavajo narodi z določenim pravom, morajo imeti tudi pravo, da zastopajo svoje pravo; oni imajo torej tudi pravo *juristiških oseb*; in ako nimajo doslej te juristiške osebe svojih zastopov, ni še zaradi tega izvajati, da so brez prava, ali da jim je ostati za vsele brez istega prava juristiških oseb.

Ravno v tem je prvič nedoslednost, drugič pa krivica, da so se v sedaj veljavni, svečano podeljeni ustavi pripoznali narodi kot jednote, celote ali individualitete, da se jim je podelila v isti ustavi v jednom in istem osnovnem členu izrečeno pravo v varovanje in negovanje narodnosti in jezika vsakega naroda posebe, a da se je odlagalo do današnjega dne podeljenje juristiških zastopov vsakemu teh narodov. Narodi so se pripoznali s svojstvenim narodnostnim in jezikovnim pravom, a niso jim vstvarili juristiških organov, kateri bi zastopali te narode nasproti upravi in nasproti narodom med seboj.

To je največa nedoslednost, ki je dovedla celó nemškega teoretika-politika do tega, da naravnost tají juristiške osebe narodov, torej tudi juristiške organe kot zastope teh narodov.

Ta nedoslednost med ustavnim pravom in nedostatom juristiških organov za vsak narod posebe, kaže se tudi pri postopanju uprave in raznovrstnih narodnih zastopnikov. Vlada in ti zastopniki se sučejo vedno *le okolo jezikovnega prava*, v tem ko opuščajo ali pa prezirajo narodnostno pravo, katero, izrečeno tam, kjer je zagotovljeno jezikovno pravo, je celó važneje, nege samo jezikovno pravo. Kljub temu poštevajo dosedanjo vladne naredbe, vsi predlogi in vse težnje raznovrstnih narodnih zastopnikov izključno jezikovno pravo in vprašanje o tem pravu.

Nemška liberalna levica je v svojih poskusih, s posebnimi načrti rešiti narodnostno vprašanje, gledala jedino na jezik, prezrši popolnoma organizacijo narodov, vsled katere bi dobili svoje juristiške zastope v varovanje in negovanje ne le jezika, ampak tudi narodnosti. Slovanski zastopniki pa niti takega jezikovnega načrta niso doslej ne osnovali, še manj pa predlagali v državnem zboru, ki, ako priznavamo ustavo, je jedin pristopen zastop, razpravljati predloge in načrte o narodnostnem in jezikovnem ustavnem členu.

Iz tega se vidi, kakó neugodno je še tudi samo s teoretiškega stališča s pravom narodov, katero jim zagotavlja varovanje narodnosti in jezika.

Teorija o nacionalni avtonomiji, ki se je v skupnosti v posebni knjižici priobčila l. 1885, je doslej jedina, ki prav tolmači člen XIX. drž. osnovnih zakonov, ko poštevava narodnost in jezik vsakega naroda ter dokazuje neizogibno potrebo juristiških organov za vsak narod posebe. Teorija nacionalne avtonomije v ta namen zahteva glavne narodne zastope, jednake za vse narode; ona zahteva združenje narodov, v kolikor bivajo v kompaktnih masah ter popolnoma prezira raztresene pečice

te ali one narodnosti sredi kompaktnih mas drugih narodov, uvažujoč, da to, kar je boljše, je sovražnik do-
bremu.

Dunajske punktacije so bile na poti k nacijski avtonomiji, ali se jako razločujejo od nje. Nacijska avtonomija zahteva izvršenje narodnostnega in jezikovnega člena ne le za odlomke narodov v jedni pokrajini, ampak zahteva združenje skupnih mas in odlomkov jednega in istega naroda vseh dežel, v katerih prebiva jeden in isti narod; to združenje zahteva v smislu, da naj se ti deli jednega in istega naroda našega cesarstva postavijo pod zaščito lastnega juristiškega organa ali zastopa.

Nacijska avtonomija nadalje zahteva, da se ne izvrši nacijska avtonomija ali narodna samouprava ne le za jeden narod ali za dva naroda, kakor na Češkem, ampak za vse narode enakomerno.

Ker poštevajo narodna samouprava vse narode, ne pa le narodov, katerih deli ali odlomki so naseljeni v kaki pokrajini, načelno zanikuje sposobnost *sedanjih* deželnih zborov, da bi mogli oni rešiti narodnostno in jezikovno vprašanje. Vsaka pokrajina ima svoje deželne zastope; sedaj spada jeden in isti narod po svojih delih in odlomkih v več deželnih zastopov; ti zastopi bi niti volje ne imeli, da bi iz svojih sred pogodili se za juristiške organe, ki bi zastopali vse dele in odlomke vsakega naroda posebe. Večine deželnih zastopov ostajajo pri svoji nadmoči, s katero gospodujejo in gospodarijo nad manjšinami, zato bi se prostovoljno ne udale, da bi njim podrejeni odlomki in deli drugih narodov prišli v narodnostnem in jezikovnem pogledu pod oddeljen, od njih ločen juristiški zastop, kakoršen zahteva v popolnem soglasju s smislom ustave nacijska avtonomija.

Poslednja ne zahteva deželnih šolskih svetov, razdeljenih za vsako narodnost jedne in iste pokrajine, kakor se je to izvršilo na Češkem vsled Dunajskih punktacij; nacijska avtonomija, kedar dobi vsak narod svoj juristiški organ, podeli sama po sebi vsakemu narodu kot skupnosti jeden in isti šolski svet za vse njegove dele in odlomke, naj si bodo ti deli in odlomki v skupnih množicah v katerih si bodi *sedanjih* deželah. Jednako ne deli nacijska avtonomija drugih ustanov in gosposk po oddelkih; ne političkih gosposk, ne višjih sodišč ne loči v sekcije, kakor na Češkem, ampak vsak narod dobi v svoji celoti jedno vrhovno političko gosposko, jedno vrhovno sodišče itd.; saj se odmeri vse za vsak narod in potem za jeden in isti narod.

Iste skupne in vrhovne gosposke tudi ne pridejo v navskrižje zaradi jezikovnega vprašanja na zunaj ali znotraj; saj jim je uradovati za jeden in isti narod, sedaj je toliko prepira zastran notranjega jezika; potem bi bilo rešeno tudi to vprašanje. Juristiški organi vsakega naroda in vrhovne oblasti, postavljeni za jeden in isti narod, bi občevali med seboj v jeziku dotičnega na-

roda, in nasproti osrednji vladi in najvišim korporacijam bi bilo tudi sporazumljenje lažje. Da, še le po izvršeni nacijski avtonomiji bi se moglo rešiti vprašanje tudi o skupnem notranjem, uradnem, službenem ali takó zvanem državnem jeziku. Še le po izvršeni nacijski avtonomiji bi se narodi pomirili, bi se ne bali več za obstanek, za svojo narodnost in jezik, in bi torej v državnem zboru kot zastopu za vseobče ali skupne zadeve dogovorili se na to stran; kdor pa sedaj vsiljuje kak kot skupen jezik, kakor dela nemška liberalna in nacijska levica, dela protiustavno in nekako usurpatorsko. Za tak jezik se je *skupno* sporazumeti!

Nacijska avtonomija vidi v državnem zboru kompetentni, ker skupni zastop za svojo lastno izvršbo in za konečno rešitev skupnega jezika, kolikor bi bil ta potreben. Torej pravi nacijski avtonomist se razločuje od čeških konservativnih veleposestnikov, mladočeških in staročeških zastopnikov, ki vsi zahtevajo izvršenje narodne enakopravnosti ne le za Čehe na Češkem, ampak tudi na Moravskem in Sileškem ter v obče za vse narode, a so še vedno na stališču, da narodna enakopravnost naj se izvrši v deželnem zboru. To je obžalovanja dostojno stališče, katero se dá razlagati, ker imajo Čehi zares ugodne *deželne* zakone za ta del, katero pa se nikakor ne dá odobravati ne v pogledu na *sedanje* položanje, še manj pa v pogledu na ostale slovanske narode, katere drugače zagovarjajo Čehoslovani bolje, nego sami zastopniki teh slovanskih narodov.

Nemški levičarji in nacijski zahtevajo, kakor rečeno, rešenje samo jezikovnega vprašanja, in to potom državnega zbora; ali oni bi radi vsilili nemški kot državni jezik, da bi s tem toliko lažje za vselej zaprečili izvršbo *skupnega narodnostnega in jezikovnega* vprašanja ter torej za vselej odvrnili slovanske narode od stremljenja za juristiškimi organi za vsak narod posebe. Iz tega je tudi razlagati zgoraj navedeno teorijo nemškega liberalca Exnerja, kateri naravnost zanikuje juristiško osebo vsakega naroda, katera je določno izrečena v ustavi ravno takó, kakor pravo, vsled katerega more zahtevati vsak narod svoj juristiški organ ali zastop za narodnostna in jezikovna vprašanja. Tak juristiški organ je vsakemu narodu, kateri ni gospodovalen, neizogibno potreben, ker le z njegovo pomočjo more vsak narod varovati svoje skupne svojstvenosti in prava ali pravice pojedincev kot členov istega naroda.

Narodi slovanski, zastopani v državnem zboru, niso še vsega poskusili, da bi dosegli narodno in jezikovno enakopravnost; pred vsem so njih zastopniki zanemarili, podati načrt v smislu nacijske avtonomije ali v smislu, da bi dobil vsak narod svoj juristiški zastop.

V tem so celo Mladočehi nedosledni pri svojem stremljenju za češkim zgodovinskim državnim pravom. Ako oni, kakor Staročehi s češkim plemstvom vred, pri-

poznavajo potrebo, da se izvrši najprej narodna jednakopravnost uže zaradi Nemcev, kateri se protivijo izvršitvi istega češkega državnega prava s pretvezo, da bi jih potem raznarodovali Čehoslovani, treba je in dosledno bi bilo, da isti Mladočehi sami predložijo načrt v državnem zboru za izvršenje narodne jednakopravnosti. S tem pridobé takoj pomočnike pri drugih Slovanih, ki se sedaj obotavljajo hoditi v družbi z Mladočehi. Narodi, kakor slovenski, hrvatski in avstro-ruski, bi kar silili svoje zastopnike, postopati skupno z Mladočehi.

Pomisli to, da Nemci češkega kraljestva dosežejo polagoma tako ali tako svoje „zaprtó ozemlje“, in če ne bode formalno zatvorjeno, je povedati, da je dejanski ločeno od Čehoslovanov uže sedaj. Nemški liberalci in nacijonalci se le iz taktike vedejo tako, kakor da bi ne bili še nič dosegli po Dunajskih punktacijah, v resnici pa imajo uže sedaj svoj šolski svet, svoj kulturni svet, svoj oddelek višega sodišča itd. Paralizovati se zatvorjeno nemško ozemlje dá jedino s pomočjo nacijonalne avtonomije, katera bi Nemce sicer ločila na Češkem itd., a bi ločila in zjediniła pod jeden skupen narodni zastop ali juristiški organ tudi Čehe kraljestva, Morave in Sileške, in to bi bilo vendar glavno za narodni obstanek.

Za zahtevanje takega zjedinenja po narodnostih pomaga lastna logika Schmeykalova; on je rekel l. 1892, da narodno enakopravnost je možno izvršiti jedino po ločenju okrajev po narodnostih; to pa dovaja do ločenja kompaktnih mas jedne in iste narodnosti, jedino s tem razločkom, da Schmeykal in Plener zahtevata tako ločenje jedino za češko kraljestvo, v tem ko jo prezirata po drugih deželah in takoj na Moravskem in Sileškem, kjer bi ugajala slovanskemu naseljenju. Z logiko liberalnih Nemcev, ki pa bi dosledno veljala tudi za slovanske narode, možno je predložiti v državnem zboru ne morda kak jezikovni, ampak načrt za narodnost in jezik. Takemu načrtu bi se ne mogla upirati niti vlada; kajti

ona poudarja, da ostaje nepremično na ustavnem stališču, in kakó da hoče ona izvajati narodno enakopravnost, je pokazala z Dunajskimi punktacijami, torej z isto logiko, kakor nemška liberalna stranka na Češkem. Poslednja stranka je še te dni odgovorila češkemu konservativnemu veleposestvu, da se drži strogo Dunajskih punktacij, po katerih je treba najprej okraje ločiti po narodnosti in še le potem baviti se z rešitvijo jezikovnega vprašanja. Dobro! Naj se češki zastopniki vseh dežel, kakor tudi zastopniki ostalih slovanskih narodov postavijo — vsaj za poskus — na isto stališče, pa z večó doslednostjo iste stvarne logike, in spoznajo takoj, kakó mislijo nemški liberalci in osrednja vlada postopati v pogledu na druge pokrajine in narodnosti. Ta poskus bi bil nekako epohalen, ker bi pokazal, do kam se hočejo pri vladi in nemško-liberalni stranki držati logike, ki jo rabijo na korist nemške narodnosti na Češkem, tudi za druge narode! Mi zagotavljamo po svojem preverjenju, da večéga moralnega udarca, bi ne mogli prizadejati nemški levici, nego z isto logiko, ki jo porablja ona za se, zahtevati narodno enakopravnost tudi za vse slovanske narode, zastopane v državnem zboru.

Čuditi se je in strmeti, da tega orožja, katero podaja osrednja vlada in nemška levica, niso porabili še slovanski poslanci ne v pojedinosti, še manj pa v kakoršni si bodi skupnosti. Sedaj, ko je po Schmeykalu nemška levica ponovila svojo logiko, sedaj, ko vidi osrednja vlada, da ne dobi prave in trajne večine vsled nerešenega narodnostnega in jezikovnega člana: — sedaj, pravimo, bil bi poskus, predložiti načrt o nacijonalni avtonomiji, zlata vreden. Drugače bode zmešnjava o narodnostnem in jezikovnem vprašanju trajala še dalje; nevarnost je, da se rešenje tega vprašanja zavleče, in, če pride do reševanja, da se pozabi ali prezre prava rešitev. Pravo rešitev podaje jedino nacijonalna avtonomija, ker ona, po svoji izvršbi, kaže nadaljnjo in sigurno pot, *zlajšano in varno pot*, do — izvršitve tudi zgodovinskih državnih prav! Hic Rhodus, hic saltetis!



K stvarnemu položenu.

Češko—Metnik.

Jedno, ne pa določeno češko državno pravo!

Ni bil in ni naš namen podajati sistemizovane podrobnosti češkega državnega prava. Kompetencije zato si ni privajamo. Jedino v tok bi radi spravili stvar od točke do točke!

Kakor Vam je znano iz novin in poslednjih govorov v državnem zboru, hočejo vse naše politiške stranke določeno češko državno pravo v principu, no nobena ne pride s pojasnilom na dan, kako naj bi bilo češko državno pravo in do kam naj bi sezalo ono.

Pač nočejo jednega ali nedoločenega češkega državnega prava, ampak naravnost določeno češko državno pravo, v tem pa tiči težava rešitve češkega državnopravnega vprašanja!

Jedna naših politiških strank hoče celó, da bi se češko državno pravo modernizovalo ali prestrojilo novodobno, torej da bi se popravilo staro državno pravo. Ta stranka se ve da bi bila stvari bliže, ali ona bi nam morala povedati najprej, iz česa naj bi sestajale te poprave ali te korekture, kaj bi nam po završenih popravah še ostajalo od starega češkega državnega prava, in ali bi ne bilo krajše in boljše

zahtevati jedno češko državno pravo, ne pa določenega češkega državnega prava, ali, kakor bi rekel, Nemeč „ein böhmisches“, ne pa „das böhmische Staatsrecht“.

V tem je torej zmešnjava ali haos mnenj, in pri tem haosu, ko se bojujejo z imenom za ime, zbegujejo češki narod, kateri ne pozna ne substrata imenu, ne jedra prepiru!

Na merodavnem mestu naj bi nas vendar poučili o tem, ali hočejo ali pa nočejo:

- a) popolno državnopravno nezavisnost Češke, Moravske in Sileške od avstrijske države, ali pa
- b) le nekoliko (deloma) nezavisnosti Češke, t. j. razširjeno deželno avtonomijo za to pokrajino brez oziranja na narodnosti, ali pa
- c) razširjeno deželno avtonomijo in poleg tega popolno nacionalno avtonomijo, in ali pošteevajo zlasti ti dve poslednji eventualiteti izključno le za Češko ali pa tudi za Moravsko in Sileško.

S kratka:

Čehi bi bili krasen narod, ako bi vedeli, kaj hočejo in kaj naj bi storili — rekel je pred leti znamenit avstrijski državnik, in kar je veljalo tedaj, velja še danes.

V pogledu na to položnje nočemo se baviti ne z razpravljanjem češkega državnega prava, ne s popisovanjem popravljenega češkega prava. Nočemo namreč beliti si glave z imeni in po imenih spravljati se v stiske; za nas, ki želimo, da se izvrši kmalu kaj, je za sedaj razširjena deželna avtonomija na Češkem, Moravskem in Sileškem kot historiško-politiška oblika s popolno nacionalno avtonomijo **jedno** češko državno pravo, in s tem smo stvar principijalno dognali.

Sedaj pa se hočemo povrniti k podrobnim vprašanjem, na katera smo v prvem članku (Glej 1. št. „Sl. Sv.“ t. l. Op. ured.) razdelili naše glavno vprašanje. Uže v prvem članku smo pokazali na to, da vsakemu narodu in torej tudi češkoslovanskemu gre v prvi vrsti zato, da se mu v svoji deželi dobro godi v materijalnem ekonomiskem pogledu in v kulturnem narodnem pogledu; ali se godi to v nekaki politiški zavisnosti ali v nikaki nezavisnosti, — tout égale (vse jedno)!

Po takem gre češkoslovanskemu narodu za vprašanja obstanka, — manj za vprašanja oblik!

Saj ni na obliki posode, iz katere zajemamo hrano, da le ni posoda pregloboka, da moremo jemati iz nje svoje grizljeje brez mnogege truda in brez jeze s sosedom, ki je z nami.

Češko državnopravno vprašanje je torej za nas eminentno vprašanje o hrani, ne samo fiziške, ampak tudi duševne vrste. Zato pa je tudi temu božjemu izvoljencu, namreč ministru, kateri ima reševati to vprašanje, in o katerem se ne ve, kedaj da pride, — pravimo, da je temu ministru zaresno svetovati na prvem mestu, da, predno se loti reševanja tega vprašanja, naj se ne ogleduje toliko po čaravniški kuhinji Macchiavellijevi, kolikor pa konsultuje tembolj v laboratoriju Liebig-ovem. Kajti kako moderno češko državno pravo utegne jedva sestajati iz zlatih vrčev ali obrobov.

Zaradi tega smo namignili uže v prvem članku, da češko državno pravo ima tudi svojo socialno-ekonomiško narodno stran, in da je torej želeti, da se reši moderno socialno-ekonomiški, in da je to jedino možno, da se obstajajoči stanovi, ne le privilegovani, ampak tudi produktivni nacionalno-ekonomiški, rešijo iz svojih potreb ali sil, ki jih tlačijo.

Bodi nam dovoljeno, pri tem vprašanju pomuditi se za trenutek.

Po naši skušnji in po našem mnenju so težišča socialne stiske ali sile v raznih središčih, in ta različna središča so različni socialno-ekonomiški stanovi: kmetijski stan, obrtni stan, trgovinski stan, delavski stan itd.

Stiska ali sila kot taka ne napravlja nobenega stanu, in imena beraški stan, proletarijski stan so le napačna imena za jedno in isto bolezen navedenih produktivnih stanov. Stiska je neugodno ali slabo položnje posamičnika, in kot zlo na posamičniku bi se dala lahko lečiti; v množtvu pa se dá stiska jako težko lečiti.

Napačna je pot, ako organizujejo beraštvo, oziroma proletarijat kot stan, ker bilo bi potrebnije dezorganizovati ju. Dobro organizovali kot trdne eksistencije naj bi rajši produktivne stanove, iz katerih dandanes prihaja ali se rekrutuje proletarijat in beraštvo zaradi tega v takih množicah, ker je takó rekoč organizovan in urjen po brezštevilnih dobrodelnih zavodih, in sicer na škodo stradajočim produktivnim stanovom.

S trdnim organizovanjem in utrjenjem produktivnih stanov proti nepreračunjenim krizam in nesrečam pa se od dne do dne množé trdne eksistencije posamičnikov, in število beračev in proletarnikov iz teh stanov bode potem pojemalo od dne do dne, dokler ne izgine. Pojedinec, ki pride med temi produktivnimi stanovi na beraško palico, ostane potem tako rekoč zavarovan in skrit v svojem stanu, ne pade globlje iz kroga svojega stanu, ne odtuji se moralno svojemu stanu, in s pomočjo svojega stanu, oziroma tovarišev svojega stanu, s časom se zopet pospne in povzdigne na čast svojemu stanu. Tudi v bolnišnici dislokujejo ali ločijo bolnike po značaju njih boleznij in, kar možno, po njih stanovih ter jih oddajajo v lečenje specialnemu zdravniku.

Nekako podobno ravna jo celó v kriminalu z zločinci! Zakaj bi se torej stanovski tovariš, ki po nesreči pride na beraško palico ali pa ne najde dela, uvrščeval v občo armado proletarijata, kjér izgubi s časom vsako oporo na življenje, brez vsake nade, da bi zopet izlezal? Ta armada se pri podanih razmerah mora večati od dne do dne, in ustavljeni se jej moremo jedino s trdno organizovanimi produktivnimi stanovi in utrjenimi eksistencijami posamičnikov. Z drugimi besedami: Naj se ne desorganizuje in decentralizuje socialistiški razpoloženi proletarijat, naj se razdeli in postavi pod nadzorstvo vsakega stanu posebe, kateremu pripada, naj se vzbuja v stanovih l'esprit de corps, stanovska čast in stanovski ponos.

Ne bodi nikakega občega proletarijskega stanu, in opasna armada anarhistov in nihilistov, ki se vstvarja iz vseh sta-

nov ter se jednači ali egalizuje moralno, razruši se sama po sebi.

Ko bi me vprašali, odkod naj vzamejo posamični socijalno-ekonomski stanovi za vse to potrebnih sredstev, pokazem na fonde, omenjene uže v prvem članku; te fonde je pa pomnožiti še iz drugih podobnih iztočnikov narodovih.

V prvem članku smo označili, da češko državno vprašanje je kulturno vprašanje, in da kot kulturno vprašanje je tudi jezikovno in obredno vprašanje.

Jezikovno vprašanje smo uže razložili in hočemo le še pristaviti, da jezikovna potreba teče iz istega vira, kakor verska potreba, namreč iz potrebe, katera sili neizogibno nato, da se razumevamo.

Kajti kakor ni vera ali religija umetna tvorba človeške

fantazije, ampak po naravi potrebna funkcija človeškega duha, katerega goni neutešno hrepenenje čez meje, postavljene mu od narave, ravno takó je jezik potreba, kateri se ne moremo upirati, potreba, da se razumevamo med seboj, kakor se človek z vero skuša razumeti sam seboj in s svojim Bogom.

Ker pa je obred zunanja, takó rekoč govoreča stran religije ali vere, razdelili smo tudi mi po nas razpravljeno kulturno vprašanje na jezikovno in obredno vprašanje zaradi njiju bližnje sorodnosti, in v tem smo zajedno namignili naprej, zakaj da hočemo, da se reši tudi češkoslovensko obredno vprašanje v pogledu nato, da svet obrača vedno bolj hrbet „misterijoznemu“. Poblize razpravljanje in nedogledno rešitev tega vprašanja nam je se ve da prepuščati pristojnim ali kompetentnim krogom.

Dr. F. Tieftrunk.



O kritiki dra. Mahniča.

III. K razširjanju poganstva, z nasprotniške strani nam namišljenemu.

d) *Gledé na bogosluženje, specialno liturgijo ali mašo*
 1) *Liturgija rimske cerkve.*

(Dalje.)

Dospevši do tukaj, menimo, da je potreba v naslednjem s kratka združiti to, kar smo v dosedanjih razpravljanih dokazali gledé na bogosluženje, zlasti gledé na liturgijo, ki je esencija tega bogoslužnja; po tem kratkem razgledu pa podamo premišljevanja, ki sledé iz vsega.

Med Patres Apostolici more s popolno zanesljivostjo imenovati se jedino Klement, učenec in naslednik apostolskega prvaka Petra, ki je pismeno sporočil vsled občenja z apostoli znano mu njih liturgijo. To liturgijo, katero sta po okolnostih časa primerno razvila Klementov naslednik, sveti papež Aleksander in pa sveti rimski mučenik Hipolit, so takisto vložili v klementinske Constitutiones Apostolorum, in je postala s tem skupna imovina vseh partikularnih cerkev, vstočne ravno takó, kakor zapadne, v katerih se je do srede IV. stoletja ohranila enakomerno, in sicer povsod na grškem jeziku; enakomerno se je ohranila namreč, če ne gledamo na nekatere krajne svojstvenosti, katere so gotovo bile sosebnost med kristijani, iz Židovstva spreobrnjenimi.

V drugi polovini IV. stoletja je bila cerkev Kristova, hudo prosledovana poprej, pridobila pristajajoče jej mesto, s tem pa zajedno možnost, da je brez zavire in vspešno počevala svoje vernike in katehume tudi zunaj bogoslužnja; v tej dobi so mogli torej misliti na to, da bi skrčili jako obsežni didaktički del apostolske liturgije, sporočene po Klementu. Z druge strani pa je vedno ugodnejše položenje cerkve bilo ne majhen vzrok, da je pri kristijanah, z večine iz poganstva spreobrnjenih, vidno pojemala gorečnost za staro običajno liturgijo, katera ni obvezala jedino obveznega čitanja iz svetih pisem starega zakona, ampak v kratkih potezah tudi vso zgodovino nekdanjega izvoljenega hebrejskega na-

roda ali ljudstva; pojemala je ista gorečnost, katero so bila poprej zanetila prosledovanja. Gorečnost v obiskovanju bogoslužnja umaknila se je mlačnosti; pri prisostvujočih pa so opazovali nekako utrujenje in raztresenje, in to jo spodbujalo k izpremembi staroobičajne liturgije, odgovarjajoči šegam in nazorom narodov, torej k nacijalizovanju iste liturgije; to nacijalizovanje pa je zopet zahtevalo bistvenega okrajšanja te liturgije.

Da bi zadostil tem globoko čutenim potrebam, sestavil je za Grke Vstoka sveti cerkveni učitelj Bazilij Veliki v drugi polovini IV. stoletja z okrajšanjem po Klementu sporočene liturgije liturgijo, ki se imenuje po njem; za Bazilijevo liturgijo pa je sledila kmalu potem še nekoliko krajša liturgija svetega cerkvenega učitelja Hrizostoma. Rapidno ste se razprostranili ti dve liturgiji po vsem Vstoku; celó najbolj in najdalje upirajoča se Jeruzalemska cerkev se ni mogla ustavljati, da bi se ne udomačili v njej ti dve liturgiji; a jednako se niso mogli upirati jima k rimskemu patrijarhatu pripadajoči Grki južne Italije in Ilirika, kjer so bili nekoliko naseljeni uže davno, nekoliko pa so iz svojih naselbin razprostranjali krščanstvo med takó zvanimi barbari. In rimskemu apostolskemu stolu ni se zdelo, da bi se upiral vsemu temu; mi vsaj nismo mogli zaslediti niti najmanjšega sledu takega upora.

Tudi Armenci, Kopti, Etiropi, Arabci, Sirci, s kratka vsi h krščanstvu spreobrnjeni negrški narodi Vstoka so pritrjevali temu, za Grke skrajšanima liturgijama, in polagoma ste bili isti preloženi na jezik teh narodov, v katerih se rabijo do današnjega dne, ne da bi bil rimski apostolski stol, po našem znanju, ugovarjal tudi temu nacijalizovanju, ko vendar odlomki teh narodov časté v rimskem papežu svojega najvišjega pastirja, torej se ne nahajajo zunaj katoliške jednote, ampak v tej jednoti.

Nič drugače ni bilo na Zapadu, kajti tudi tukaj je nastala v drugi polovini IV. stoletja skrajšana prva latinska

liturgija svetega cerkvenega učitelja in čudodelnika Hilarija, katera se je jako brzo razprostranila po vsej Praefectura Galliarum, torej prave Galije in z njo tesno združene gorenje Italije in Avstrazije (krščanskega zapada Germanije), v Španiji in na britiških otokih, vrhu tega tudi v severozapadni Afriki; razširila se je takó naglo, da so po Klementu sporočeno apostolsko liturgijo rabili jedino še v Rimu in v srednji Italiji v obče, ne da bi bil temu nacijonalizovanju staroobičajne liturgije upiral se ali tudi le ugovarjal rimski apostolski stol.

Papeži so se naposled, če tudi mnogo pozneje, takisto odločili za nacijonalizovanje stare liturgije rimske cerkve; kajti pod konec V. stoletja je uvedel sveti Gelazij v isto liturgijo namesto grškega latinski jezik, in s tem pričeto nacijonalizovanje te liturgije je jedno stoletje pozneje tudi na vsako drugo stran završil sveti papež Gregor Veliki. Odtlej se po svetem Klementu sporočena liturgija rimske cerkve, kakoršna se nahaja v Constitutiones Apostolorum, ki so bile vsaj od III. stoletja jako razprostranjene in so bile po 85. kanonu apostolskem uvrščene med častitljive in svete knjige, ne rabi nikjer več;¹⁾ dà, drugače znameniti razsledovalci na liturgiškem polju so se celó oprijeli misli, kakor da bi se bila navedena liturgija jedva kedaj rabila v kaki cerkvi.

Vsekakor je reforma Gregorjeva epoha na liturgiškem

¹⁾ Takó imenovana Liturgija Jacobi, katero rabijo še Grki le redkoma, češče pa Sirci, razvila se je pod vplivom liturgije Bazilija in Hrizostona takó, da je v njeni sedanji obliki ne moremo smatrati več za liturgijo apostolskih konstitucij.

polju; ako je torej ta veliki papež tem, ki so smatrali njegovo preosnovano delo za posnetje Konstantinopoljske cerkve, odgovoril med drugim tudi s tem, da je vedno pripravljen dobro, naj si bode v kateri cerkvi koli, vložiti v rimsko liturgijo: nam kaže ta odgovor v Gregorju, ki se je do cela zavedal svojega vzvišenega mesta, in proti kateremu mestu se ni zagrešil nikdar, brezsebičnega svetnika, pri katerem se ne sme rabiti merilo, prikladno za navadne ljudi. Gregor Veliki ni bil, jednako navadnim ljudem, zaljubljen v svoje srečno izvršeno veliko delo; on istega ni udomačeval med narodi drugačne narave, ampak jedino med Rimljani, za duševno smer Rimljanov je on svoje delo priredil mojsterski. On je zavrgel predlog misijonarja Avgustina, poslanega k Angličanom, predlog namreč, da bi ondi uvedel rimsko liturgijo Gregorjevo, in tudi drugače ni napravil najmanjšega poskusa, da bi uvedel svojo liturgijo ali tudi le posamične njene dele v druge cerkve, in sicer niti v take cerkve ne, katere so bile pridružene rimskemu patrijarhatu,²⁾ ker je bilo pri njem načelo, na legitimno udomačenem liturgiškem obredu nobene cerkve ne izpreminjati ničesar.³⁾ (Dalje pride).

²⁾ Grške cerkve Ilirika in južne Italije, meječe na jugu s srednjo Italijo, so od srede IV. stoletja, latinske cerkve trojih galiških dijecez, med temi na severu neposredno s srednjo Italijo meječe gorenje Italije, pa od srede V. stoletja pripadale rimskemu patrijarhatu.

³⁾ V često navedenem Beneškem izdanju svojih listov lib. II Epist. 37 poudarja on to načelo takó-le: „Absit a me, ut statuta maiorum consacerdotibus meis in quolibet ecclesia infrin-gam, quia mihi iniuriam facio, si fratrum meorum iura perturbo“.



Slovenecem.

Prošli dugi vjeci kano pusta šala,
Odkad Višnji Tvorac, a pod jednim krovom
Sjedinio braću u davnoj davnini,
A sa svojim svetim, božjim blagoslovom.
Ljubili se otdađ sinci jedne majke,
Pazila se milo do dva prava brata,
Vezala je sloga mučeničke ruke
Patnika Slovenca, istarskog Hrvata!

Zamjernim okom gledali tu slogu
Doklaćeni svati kano ljute zmiye,
Zahman klete pretnje, zahman liepe rieči
Jošte veća ljubav do dva brata grije,
Raztužena majka milo im se smieši
Z veselim srcem složnu djecu gleda,
Njihova joj ljubav blaži gorke rane,
Prem ju robstvo mori, teška bije bieda.

Zadar.

Jao, ali sada tudja se je ruka
Digla jošte jače, da raztruje braću
Odmetnikom nudja svakovrstne dare,
Za bezbožno djelo zlatnu nudja plaću . . .
Našlo se je nešto, nešto slabe djece,
Što je dalo sluha tome krivom glasu:
Što slobodi ide, da grobište kopa,
Da grohište kopa vlastitome spasu.

Oj Slovenci, braćo, pogledajte majku,
Suzne su joj oči, a krvave ruke,
Nemila ju sudba nemilo propela,
Izdiše nam tužna, a uz gorke muke — —
Pogledajte nam majku — *podajte nam desne,*
Dignimo ju složno, dignimo s razpela,
Složimo se samo, ljubimo se bratski,
Da uskrne majka slobodna i ciela!

Rikard Katalinić-Jeretov.



Iz poezij dra. Franceta Prešerna.

Turjaška Rozamunda.

(Dalje.)

Ko premolkne, ga popraša
Teta Rozamunde zale
Da bi jo čez vse pohvalil,
Reče mu besede take:
„Ti povej nam, ki obhodiš
Bližnje ino daljne kraje,
Kde bi neki dekle raslo
Lepše od neveste naše?“

„Bog jo živi gospodično,
Bog jej hčeri daj enake,
Tak cveteče, tak sloveče!
Bog jej sine daj junake!
Pod cesarjem zdaj najlepši
Cvet Turjaška roža rase;
Sestra Bašetova v Bosne,
Solnce vse lepote zdajne
Po vsem svete razglašena,
Ako slave glas ne laže,
Sama bi vtegnola biti
Lepša od neveste naše“.

Ni nevesti všeč, kar reče,
Mal odgovor jej dopade,
Lica spremeni rudeča,
Nejevolja jo prevzame,
Ojstrovrharja pogleda,
Reče mu iz jeze nagle:
„Slišim, da so Bošnjaki
V sužnost gnali kristijane,
Res junakam je sramota,
Da jih še obklada jarem.
Meč opahi, Ojstrovrhar!
Hlapce zberi in tovarše,
Bašetovo izpeljite
Sestro, ako kaj veljate,
Radi dadejo Turčini
Za-njo naše vam rojake,
Brez otrok moj zakon bodi,
Brez veselja leta stara!
Ako pojdem pred h poroki,
Ako pred moža objamem,
Ko pripelješ Bosnijancko
V grad Turjaški, da verjamem,
Da je take res svetlobe
Turško solnce, kakor slave!“.

(Konec prih.)

Турышка Розамунда.

(Далье.)

Ko premolkne, ga popraša
Teta Rozamunde zale,
Da bi jk čez vse pohvalil,
Reče mu besede take:
„Ty povji nam, kii obhodiš
Bližnja ino daljne kraja,
Kdč by tkii dčkla raslo
Ljnša od neveste naša“.

„Bog jk живи господичж,
Bog jii hčeri daj enake,
Tak cvčtacha, tak slovacha!
Bog jii syne daj junake!
Pod cesarjem zday najljnšij
Cvčt Turjška rjka rase;
Sestra Bašetova v Bosič,
Solnce vse ljpoty zdajne
Po vsčm svčtč razglašena,
Ako slave glas ne laže,
Sama by vtagnjala byti
Ljnša od nevesty vašja“.

Nč nevestč všč, kar reče,
Mal odgovor jii dopade,
Lica spremjini rudača,
Nejevolja jk prevzame,
Ojstrovrharja pogleda,
Reče mu iz jaze nagle:
„Slišim, da sč Bošnjaki
V sčžnost gnali kristijane,
Rčs junakam jč sramota,
Da ih še obklada jrem.
Meč opahi, Ojstrovrhar!
Hlapanč zberi ni tovarša,
Bašetovč izpeljite
Sestrč, ako kaj veljate,
Radi dadej Turčini
Za-nj naše vam rojake,
Brez otrok moj zakon bčdi,
Brez veselja lčta stara!
Ako pojdem pred h porokč,
Ako pred mjča objamem,
Ko pripeljesh Bosnjankč
B grad Turjaški, da vřajem,
Da j take rčs svčtlobe
Turško solnce, kakor slave!“.

(Конец прих.)

Цвѣтица Турыцкая.

(Продолж.)

Teta Cvčticy sčday
Neterija pčsen preryvaetč:
Ty xvali nevesty našu
Nesravennuyu; ty znaesh
„Vščx krasavicy dčšnix, dalnix,
Mnogo strax ty postčdaesh,
Poi, krasivče dčvicy
Protivč našey znaesh razvč?“.

„Пусть хранить вамъ Богъ невесту,
Дастъ ей дочерей покраще,
Дастъ ей сыновеи преславныхъ —
Щить, красу отчизнѣ нашей!
Межъ христьянками прелестнѣй
Я не зрѣлъ невесты Вашей.
Но сестру нашу надъ Босной
Славятъ Турки, христяне
Солнцемъ красоты земнѣя.
Лишь она, пожалуй, краше
Будетъ чѣмъ невеста ваша,
Коль вѣрна та слава правдѣ“.

Ne понравилось nevestč,
Čto pčveč tamъ rasčvčaetč:
Ščekъ rumjaetč zelenčvetč,
Očь dosady duxъ spiraaetč;
Ostrovrharja okniuvč
Vzvorotъ gčvno poručaetč:
„Slišu, čto u Turokъ vč Bosič
Mnogie vč plčnu xriстяne;
Pravo, vitajou azorno,
Čto ихъ Турчинч vč плугъ vřрагаetч.
Ostrovrharč, čto ты медлишъ?
Изъ друзей подлучше выбирайче!
Ту сестру Наши plčните,
Если мужества хватаetч!
Съ радостью братъ за нее дастъ
Вамъ вščx plčnix вřры нашей.
Безъ dčтей мой бракъ, мой вѣкъ пусть
Безъ отрады пропадаetч,
Если подъ вѣнецъ пойду я,
Или къ мужу же вч объатие
Прежде, чѣмъ намъ Bosnjackи
Скрученной тутъ не покажешъ!
Тамъ узрjш, не краше-ль слабой
Нежели блескомъ солнце — ваше!“.

(Оконч. прійдетъ.)

Турыцкая Розамунда.

(Продолж.)

И когда окъ пѣлъ красавицъ
Тѣтка вдругъ ему промолви
Изъ желанья похвалиться
Красотою Розамунды:
„Ты гусларь бродилъ довольно
И бывалъ въ краяхъ далекихъ,
Ты скажи намъ, не видѣлъ ли
Гдѣ нибудь еще дѣвицу
Краше нынѣшней невесты?“.

„Дай ей Богъ здоровья, счастья!
Дочерей, вѣсхъ въ мать-красавицъ,
Сыновеи, въ отца-героевъ!
Да во всей державѣ этой
Нѣтъ соперницъ Розамундѣ! . . .
Только въ Боснѣ есть дѣвица,
То сестра наши . . . Она то,

Въ многихъ пѣсняхъ у гусларовъ
Воспѣвается, какъ чудо
Красоты всей подлунной;
И она поспорить можда
Въ красотѣ съ невестой вашей . . .“.

Ne польстилъ пčveč nevestč;
Poblčdčla Rozamunda,
Ženixa vzgljnuła vč oči
I zapalčivo skazała:
„Govoritč, čto Турки vč Bosnu
Uveli dovoljno dčvicy
Krajniskixъ! . . . Стjдно вамъ героямъ,
Ostavljatъ vč dčvaxъ bčdjaekč!
Ojstrovrharč! opoњšjshъ,
Pоскорѣ мечежъ скорѣ
Собери рабовъ, дружину:

Если можете, похитите
У нашу сестру красоту.
Турки будутъ очень рады
За нее вамъ пѣвицы выдать,
Если такъ она красива,
Какъ гусларь о ней сказыалъ намъ . . .
И бездѣтенъ будетъ бракъ мой,
Безъ подпory будетъ старость,
Если я пойду къ наложу,
Если мужа обйму я,
Прежде чѣмъ турчанку схватишь
И ко мнѣ ее пригонишь:
Посмотрю — на самоъ дѣлѣ
Заслужилъ ли ему славу
Красотой турецкїи ангель?“.

(Оконч. прійдетъ.)



Biserje i alemovi.

Bosiljak.¹⁾

Djevojka junaku prsten povraćala²⁾:
 „Na ti, momče, prsten, moj te rod ne ljubi:
 Ni otac, ni majka, ni bratac, ni sēka³⁾ —
 Nemoj me ti, momče, na glas iznositi,
 Jer sam ja djevojka u svaćem nesretna: —
 Ja bosiljak sijem, meni pelin nikne — —
 O pelen-pelenče, moje gorko cvieće!
 Tobom će se moji svatovi kititi,
 Kad me budu jednu do groba pratiti⁴⁾“ ...

¹⁾ Bosiljak — vidi u 1. br. t. god. op. 17. —

²⁾ Evo sličnih uvoda: Djevojka je crne oči klela — Djevojka je ruže brala — Djevojka je gledala u more — Djevojka se suncu protivila — Djevojka je krajem gore stala (v. zadnji broj) — Djevojka je sanak snila (vidi 21. broj pr. god.) — Djevojka sjedi kraj mora — Djevojčica noge prala — Djevojčica bob sadila. — Prspd:

З а л у д њ и с а в ј е т.

Док сам била код мајке дјевојка,
 Лепо ме је свјетовала мајка:
 Да не пијем црвенога виња,
 Да не носим зеленога виња,
 Да не љубим туђина³⁾ јунака. —
 Кад се јадна ја промислим сама:
 Не има лица без ружена виња,
 Ни радости без зелена виња,
 Ни милости без туђа јунака.

Smilj Smiljana pokraj vode brala (v. zadnji broj) — Budila majka Jakova (v. 20. br. pr. god.) — i dr. [Više o tom do zgrade]. — ³⁾ Sēka — seja — sostra (sēka = Untiefe). — ⁴⁾ Kad me budu pratiti — kad me budu pratili. — ⁵⁾ Junak, koji ne stanuje u istom gradu, u istom selu.

Priredio Dr. Trnoplesar.



Mladost Kraljevića Marka.*)

Kada diete ponaraslo biše¹⁾

 Tužan Marko po gorici leta,
 Dosta gladan, a poviše žedan,
 Kukajuć kano kukavica²⁾,
 Pocikujuć kano kurjačica³⁾.
 U tome ga sreća nanijela⁴⁾,
 Nanijela⁴⁾ na mladu čobančad⁵⁾,
 Po pol dana, u vrijeme užine.
 Jadan Marko zamoli pastire,
 Da mu dadu što god užinati,
 Užinati, žedna napojiti;
 Al i ovi srca ne imaše⁶⁾
 Već⁶⁾ ga gone i gladna i žedna.

Jadan Marko od umora⁷⁾ pade,
 I dopade do vodice hladne⁸⁾;
 Kada vrelu¹¹⁾, da vodicu grabi,
 A nuz¹²⁾ vrelo vila pogorkinja¹³⁾.
 Ne zna Marko, što bi započeo,

Što li tužan sada učinio.
 Sve je misli u jednu smislio¹⁴⁾,
 Pak je vili¹⁵⁾ hladak načinio,
 Da joj sunce lica ne opali
 I ljepote mladog ne ukrade:
 Hladak pravi¹⁶⁾ od šumskoga cvieća,
 Od šimsira¹⁷⁾ i od jorgovana.¹⁸⁾

Kad se vila od sna probudila,
 Spazi Marka, gdje vodicu grabi,
 Pa ga pita tanko, glasovito,
 Glasovito i k tom' ponosito:
 „Davor, Marko, uboga siroto,
 Što ti želiš, da ti ja učinim?
 Il ćeš blago il jakost na sablji?
 Ili ljubu il šarca²⁰⁾ konjica?“
 Na to Marko vili progovara:
 „Kako pravo, tako bila zdravo!²¹⁾
 Neću blaga, nego brtiku sablju,
 Neću ljubu, nego konja šarca,
 Da ja idem za cara na vojsku

I da budem junak na mejdanu²²⁾,
 Na mejdanu, delijam²³⁾ poznanu²⁴⁾.
 Na to vila Marku progovara:
 „Kako pravo, tako bio zdravo!
 Dat ću tebi sreću na mejdanu,
 K tomu blago i jakost na sablji,
 Za tim ljubu i šarca konjica —
 Pak ti hajde za cara na vojsku!
 Kad mi budeš u nuždi²⁵⁾, junače,
 Samo mene vikni²⁶⁾ iz planine,
 Sačuvat ću rusu glavu tvoju.²⁶⁾“

Ljubi Marko posestrimu vilu
 Sve u ruke i u biele skute;
 Pak on ide u viline dvore,
 Koј čuvaju do sedam zmajeva:
 Tu mu dade konja i odoru²⁷⁾
 I nuz konja sablju demeskinju²⁸⁾
 A nuz sablju dva noža potajna —
 Pa ga šalje u careve dvore,
 Da ga cara vidi nagizdana.²⁹⁾

* O varijantima drugi put.

¹⁾ Vidi za ljni broj prošle godine. — ²⁾ Kukajuć kano kukavica (prspd. u zadnjem broju „Sl. Sv.“ op. 20. sub „Biserje i Alemovi“) = kuku schreiend wie der Kuckuck (Kukavica = ptica kukavica) te wehklagend wie ein Elender (kukavica = kukav, kukavan [= jadan, biedan, nesretan] čovjek): *Der Kuckuck ist in germanischer und slavischer Mythe und Volksposie der Vogel der Trauer und Klage und spielt besonders in den slavischen Ledern eine grosse Rolle* (Deutsches Lehr- und Lesebuch für höhere Anstalten von A. Egger, II. Th., 2. Bd.) Nach der... Fabel war der Kuckuck ein Mädchen, das um den gestorbenen Bruder so viel weinte, dass sie in einen Vogel verwandelt ward, der endlos sein eintöniges Wehklagen durch die Lüfte schickt. (Fr. Vymazal u svojoj slovnici našega jezika). — Što će ova sinja k.kukavica? Taj je stih Talej prevela: Was beginn' ich armer, grauer Kuckuck? Taj prevod ne odgovara ni hrvatskim riječima, ni hrvatskomu smislu! — Više o tom do zgrade. — ³⁾ Kurjak = vuk (volk) — kurjačica = vučica. — ⁴⁾ Taj il sličan se stih često opetuje (vidi u zadnjem broju prošle godine sub „Porod Kraljevića Marka“): Namjera ih nanijela bila, Na zeleno u gori jezero. — Gdje je sreća, tu je i nesreća, Gdje nesreća tu i sreće ima: A sva dobra sreća iznijela (nanijela?) Igumana itd. — 5.) U tome ga sreća nanijela, nanijela... o toj figuri vidi u zadnjem broju „Sl. Sv.“ sub „Biserje i alemovi“ — ⁶⁾ Čobanin = pastir — čobančad (coll.) = pastiri.

— ⁷⁾ Imaše — impf. — ⁸⁾ Već — nego — ampak. — ⁹⁾ Od umora = aus (vor) Müdigkeit. — ¹⁰⁾ Vodica hladna — epitheton ornans. — ¹¹⁾ Kada vrelu — kada dodje vrelo. Glagol često izostane. — ¹²⁾ Nuz — uz — pored — pokraj. — ¹³⁾ A nuz vrelo vila pogorkinja — a nuz vrelo (= studenac = Quelle) bila je, ležala je, spavala je vila. V. op. 11. — ¹⁴⁾ Taj il sličan se stih često opetuje (cf. op. 4.): Misli kralju (vok. na mjestu nom.), što bi učinio. — Misli sokó, kóju bi ljubio, Sve je misli u jednu smislio (v. 22. br. „Sl. Sv.“). — Pa ja mislim i razmišljam misli. — Da, misliti treba, misliti i razmišljati misli, e-da se sve misli dobro u jednu smisli misao! . . . al se u nas misli. . . s glavom u bokalu da, prostite. . . s bokalom u glavi. — ¹⁵⁾ Vili — spavajućoj (vidi op. 12.) — ¹⁶⁾ Praviti = činiti (narediti, ne govoriti). — ¹⁷⁾ Šimsir = Buchsbaum. — ¹⁸⁾ Jorgovan = spanischer Holunder. Prspd. u zadnjem broju sub „Biserje i alemovi“ op. 17. — Tad se Marku ino ne mogaše (impf.) = da konnte M. nicht umhin. — ¹⁹⁾ Šarac (t. j. konj) — Sekeeken. — O Kraljeviću Marku i njegovu šarcu više do zgrade. — ²⁰⁾ Hercules in trivio! — ²¹⁾ Mejdan — bojno polje — boj. — ²²⁾ Delija — junak (Recke). — ²³⁾ Nužda — Noth. — ²⁴⁾ Viknuti — pozvati. — ²⁵⁾ Marka čuva vila. — Akil bijaše neranjiv. — Siegfried imaše Tarnkappe. — ²⁶⁾ Odora = Rüstung (Tracht): Kakova odora, takova pokora. — ²⁷⁾ Sablja demeskinja — Damascener Klinge. — ²⁸⁾ Nagizdan — nakićen (kićen). urešen (geschmückt, geziert). — Priredio Dr. Trnoplesar.

Tri pripovedke.

Napisal L. N. Tolstoj; prevedel S. J. K-j.

Ali je človeku mnogo zemlje potreba?

(Konec).

V.

Pahom je izprašal kupca, kako bi prišel tje, in jedva ga je spremil nekoliko, odpravil se je tudi sam. Dom ostavil je ženi, sam je pa odpotoval s hlapcem. Šla sta v mesto in kupil je cibik čaja, darov, vina, vse, kakor je dejal kupec.

Šla sta in šla, prešla kakih 500 vrst. Sedmi dan sta prišla v Baškirsko kočevje. Vse je bilo tako, kakor je govoril kupec. Vsi živé v stepi, v porečju, v kibitkah (kočah) od klobučine. Sami ne orjejo in ne jedó kruha. Po stepi pa hodi govedina in konji s platišči. Za kibitkami so privezana žrebeta, in k njim priganjajo dvakrat na dan kobile, kobilje mleko molzejo in napravljajo iz njega kumis.¹⁾ Ženske mešajo komis in delajo sir, možje pa ne znajo ničesar drugega — komis in čaj pijejo, ovčje meso jedó in na piščali godejo. Vsi so prijazni, vse leto praznujejo. Še popolnoma neizobraženi so, niti ruski ne znajo, a laskovi so.

Jedva so Baškirci zagledali Pahoma, šli so iz kubitke in obstopili gosta. Pomudil se je tolmač. Rekel mu je Pahom, da je prišel kupit zemlje. Baškirci so se razveselili, sprejeli Pahoma, vedli ga v imovito kbitko, posadili ga na šaranice, podložili mu pernico, začeli ga gostiti s čajem in kumisom. Ubili so skopca in nasitili ga s skopčevino. Pahom je pa vzel iz tarantasa²⁾ darove in začel jih razdajati Baškircem. Dal jim je darove in razdelil čaj, kar jih je zelo razveselilo. Pomenkovali in pomenkovali so se, potem ukazali tolmaču govoriti.

— Velevalo, da naj ti rečem — pravi tolmač — da si se jim prikupil, in da je pri nas običaj, delati gostu vse po volji, za darove oddarovati ga. Ti si nas obdaroval; sedaj povej, kaj ti je drago od našega, da podarimo mi tebi.

— Prikupila se mi je — pravi Pahom — najbolj vaša zemlja. Pri nas — pravi — je zemlje malo, in še ta je izorana, a pri vas je zemlje mnogo in ta je dobra, da še nisem videl take.

Tolmač je sporočil. Baškirci so pa govorili in govorili. A Pahom ne razume, kaj govoré, vidi pa, da veselo nekaj kričé in se smejó. Potem so utihnili, gledali na Pahoma, a tolmač je govoril:

— Velevalo — pravi — da naj ti povem, da za tvoje dobro ti radi dajo zemlje, kolikor hočeš. Samo z roko pokaži, káko — in tvoja bode. Pogovorili so se in začeli prepirati se nekaj. Pahom je vprašal, zakaj se prepirajo. Tolmač je rekel: Jedni govoré, da je treba

poprašati za zemljo starejšino, a brez njega se ne sme. Drugi pa pravijo, da je možno tudi brez njega.

VI.

Baškirci se prepirajo; kar vstopi človek v lisičji čepici; vsi so obmolknili in vstali. Tolmač pa govori: Ta je sam starejšina. Takoj je vzel Pahom najboljšo lišno suknjo in ponudil jo starejšini in še pet funtov čaja. Starejšina je vzel in sedel na prvo mesto. In takoj so mu začeli Baškirci nekaj praviti. Starejšina je poslušal in poslušal, nasmehnil se in jel govoriti ruski: — Kaj hočemo — pravi. — Vzemi si je, kjer hočeš. Zemlje je mnogo. — Kakó pa naj si jo vzamem, kolikor hočem — misli si Pahom — Treba bi jo bilo kakor si bodi zgraditi! Sedaj pravijo — tvoja je, a potem ti jo vzamejo. — Hvala vam — pravi — za naklonjenost. Zemlje je pri vas res mnogo. A meni je je malo potreba. Samo da bi vedel, katera bode moja. Vendar bi jo bilo treba kakó odmeriti in ograditi jo za menoj, in to za vsak slučaj. Vi, dobri ljudje, jo daste, a primeri se, da jo odvzamejo vaši otroci.

Starejšina se je zasmel. To — pravi — je možno. Torej napravimo trdno, trdnejše ni treba. — Jaz, vedite — odgovarja Pahom — sem slišal, da je bil pri vas kupec. Vi ste mu tudi podarili zemlje in sklenili kupno pogodbo, takó izvolite tudi z menoj. Starejšina je razumel. — Vse to je možno — pravi. Pri nas je tudi pisar, in še v mesto pojdemo in vse pečate priložimo. — A cena, kaka bode? — vpraša Pahom. — Pri nas je jedna cena, 1000 rubljev za dan. Pahom ni razumel, kaka je ta mera dan. Koliko desetina pa bode v njej? Tega — pravi — ne znamo mi preračunati. Za dan prodajamo mi, kolikor obideš v enem dnevu, ta je tudi tvoja mera; a cena za dan je 1000 rubljev. Pahom se je začudil. Toda — pravi — v enem dnevu obidem mnogo zemlje. Starejšina se je zasmel. — Vsa bode tvoja, vendar pod jednim uslovjem. Ako se ne povrneš čez dan na to mesto, odkoder si odšel, potem zapade tvoj denar. A kako — pravi Pahom — zapomnite si mesto, od koder odidemo? — Mi bomo na mestu, kjer hočeš ti; mi bomo stali, a ti idi, delaj krog, za teboj pa bodo jahali naši mladeniči, in kjer ukažeš, postavijo tudi mejnike; potem pa pojdemo od mejnika do mejnika s plugom. Izberi si katerikoli krog hočeš, samo do solnčnega zahoda pridi na to mesto, od katerega si odšel. Kar obideš, vse je tvoje.

Pahom bil je zadovoljen. Ukrenili so oditi rano. Pomenili so se, popili še kumis, pojedli skopčevino, napili se še čaja, in noč se je približala; Pahoma so deli spat na pernico in razšli se; obečali so si, da jutri se zberó ob zoru, da pridejo do solnčnega vzhoda na mesto.

¹⁾ iz skisanega kobiljega mleka.

²⁾ dolg popotni voz.

VII.

Pahom leže na pernico, a spati ne more, vedno misli o zemlji. Tu — pravi — bodem gospodaril! Polastim se velike Palestine — 50 vrst obhodim na dan. Dan pa je sedaj, kakor leto; v 50 vrstah bode kakih deset tisoč deset. Nikomur se ne bodem klanjal. Za dva pluga bikov bodem redil, najmem par hlapcev — zemljo bodem oral, na ostalej pa živino pital.

Vso noč ni zatisnil očij. Še le pred zorom se je izgubil. Jedva je zadremal, začne sanjati. Zdi se mu, kakor da leži v istej kibitki in sliši, da se hahlja zunaj nekdo. Kakor da se mu je hotelo pogledati, kdo se smeje, šel je iz kibitke. In vidi: pred kibitko sedi sam baškirski starejšina, drži se za trebuh z obema rokama in krohoče se, da se kar zvija. Stopil je k njemu in vprašal, zakaj se smeje; in videl je, kakor da to ni baškirski starejšina, temveč kupec, kateri je prišel k njemu pred nekoliko dnevi in pripovedoval mu o zemlji. Jedva je vprašal kupca: ali si uže dolgo tu, pa uže ni bil to več kupec, temveč sam ta kmet, kateri je nekdanj prišel doli od Volge. In uže vidi Pahom, kakor da bi ne bil to kmet, temveč sam peklenšček z rogovi in kopiti sedi, smeje se in nekaj gleda. In misli si Pahom: kaj gleda in čemu se smeje? Šel je pogledat od strani in vidi, da leži vznak bos človek v srajci in sviticah (gatah) — bel kakor robec. Pogledal je natančneje, kak človek je to, in vidi, da je ta — on sam. Začudil se je in probudil. Zbudivši se, misli si: kaj se človeku ne sanja! Ogleдал se je in vidi, da se uže beli — začinja se daniti. Treba je, misli si, buditi ljudi — čas je oditi.

VIII.

Pahom je vstal, zbudil hlapca v tarantasu, ukazal napreči in šel buditi Baškircce. Čas je — pravi — da idemo na step merit. Baškirci so vstajali, zbrali se vsi, tudi starejšina je prišel. Zopet so začeli Baškirci piti kumis, hoteli so Pahoma pogostiti s čajem, a ni mu dalo čakati. Ako uže pojdemo — pravi — čas je odriniti. Zbrali so se Baškirci, nekateri sedli na konje, drugi pa na tarantas! Pahom in njegov hlapec sta se odpeljala na svojem tarantasu. Ob zoru prišli so v step. Peljali so se na griček, baškirski — nad šihan, stopili s tarantasov in postavili se v kolo. Stopi je starejšina k Pahomu in pokazal mu z roko. Glej — pravi — vse je naše, kar ti doseže oko. Izberi si. Pahomu so se oči zasvetile: zemlja je vsa koviljna, ravna, kakor dlan, črna, kakor mak, a kjer je dolinica — je pa razno-travje; trava je do prsij. Snel je starejšina svojo lisičjo čepico in postavil na sredo grička. Tu — pravi — bode znamenje: na to deni tudi denar. Tvoj hlapec bode tu stal; odtod odidi — sim se vrni. Kar obhodiš, vse bode tvoje. Vzel je Pahom denar, položil ga na čepico, slekel kaftan, samo v spodnji obleki je ostal, trdnejše se prepasal okolo pasu, podpasal se, malho s kruhom položil

za pazduho, privezal steklenico vode k pasu, nategnil zaveze in napravil se na odhod. Mislil in mislil je, na katero stran bi se obrnil — povsod je dobro. Misli — vse jedno: pojdem proti vzhodu. Obračal se je prot solncu, nestrpnost stopal in čakal, da bi se pokazalo izza kraja. In misli si, nič časa ne bodem izgubljal — pri hladu je laže iti. Prihajali so na holmič tudi baškirski jezdeci in stopili za Pahoma. Jedva se je solnce zasvetilo iz-za kraja, odpravil se je v step. Za njim so jahali jezdeci.

Šel ni Pahom ne hitro, ne počasi. Prehodil je jedno vrsto in ukazal postaviti mejnik. Šel je dalje in začel hoditi hitreje. Prehodil je še jedno vrsto in ukazal postaviti drugi mejnik. Ozrl se je na solnce, in še dobro je bilo videti holmič, tudi ljudje stojé. Zdelo se mu je, da je prehodil kakih pet vrst. Pahoma je začelo greti, slekel je spodnjo obleko in prepasal se. Šel je dalje. Prehodil je še pet vrst. Začelo je pripekati. Ozrl se je na solnce. Bil je uže čas kakor za zajutrek. Jedna postaja je prošla — misli si. A so vsak dan štiri, rano je še vračati se. Še izujem se. In Pahom je sedel, sezul se in šel dalje. Prav lahko je hodil. Še pet vrst — misli si — naj prejdem, potem se začnem nagibati na levo. To mesto je jako dobro. Čim dalje, tem boljše. Šel je še naravnost. Ozrši se, jedva je opazil holmič, a ljudje črne na njem, kakor mrevlje.

— Nu — misli Pahom — dovolj je imam, treba jo je kreniti na to stran. Ali potil se je, žejen je. Vzdignil je steklenico, napil se vode, ukazal postaviti mejnik in krenil naravnost na levo. Šel je in šel, trava postajala je visoka, in začela je vročina. Začel je postajati; pogledal je na solnce in vidi — bilo je poldan. Nu — misli si — treba se je oddahniti. In ustavil se je, vzel kos hlebca, a sédel ni, ker si je mislil: ako sedem, potem ležem in zaspim. Postal je nekoliko, oddahnil se in šel dalje. Sprva hodil je lahko: jed mu je dala moči. A tudi vroče mu je postajalo in začelo mu je dremati se, ker se je utrudil. Nu — misli si — kaj to trpeti jedno uro, potem pa živeti večno.

Šel je še tudi na to stran kakih deset vrst. Hotel se je obrniti na levo, toda, glej, tu je dobro mesto — mokra dolinica: škoda jo je pustiti. Tukaj — misli si — rasel bode dober lan. Zopet je šel naravnost. Polastil se je dolinice, postavil mejnik, upognil drugi ogel. Ozrl se je na holmič, jedva vidijo se ljudje. Kakih 15 vrst bode do njih. Dolge strani — misli si — sem vzel, treba je to nekoliko krače vzeti. Šel je po tretji strani in začel korakati hitreje. Pogledal je na solnce — nagibalo se je uže proti zavečernji, a po tretji strani prehodil je vsega kaki dve vrsti. Do mesta bilo je pa še vedno 15 vrst. Ne — misli si — dasi bode zemljišče krivo, treba jo je mahnuti naravnost. Nepotrebne ne počnem. A zemlje je itak uže mnogo, in krenil jo je naravnost proti holmiču.

IX.

Pahom gre naravnost proti holmiču, a slabo mu je začelo prihajati; noge ga bolé, otvil jih je, a tudi šibiti so se mu začele: hoče se oddahnuti, a ni smel: drugače ne dojde na mesto do solnčnega zahoda. Solnce ne čaka, kakor da bi je poganjal kdo, kar vali se.

— Nu -- misli si Pahom — nisem li zmotil se, nimam li dovolj? kaj pa, če ne dospem! Ah daleč je še, a opešal sem. Da bi le ne splavali po vodi vsi moji nameni in trudi. Treba je požuriti se.

Pahom se je kar stresel in spustil se v tek. Noge so mu krvavele, a vendar je tekel. Tekel je in tekel, a žal, bilo je še jako daleč. Vrgel je od sebe obleko, obutev, steklenico, čepico. Ah! — si misli — lakomnež, vse sem izgubil, do zahoda ne dospem. In še hujše se mu je krčilo srce od strahu. Teče brez odduška, srajca in svitice ovijale so se od pōta okolo telesa, usta so se mu posušila. Prsi so se mu napenjale, kakor kovačji meh, srce mu je bilo kakor s kladivom, noge so se mu šibile, kakor da niso njegove. Na zemljo Pahom uže ne misli več; samo to misli, da bi ne umrl od muke. Boji se sicer smrti, a ustaviti se ne more. Toliko — misli si — sem tekel, ako se ustavim sedaj, imenovali me bodo bebca. Slišal je, da Baškirci žvižgajo, gajkajo nauj, in od njihovega krika ga je srce še bolj bolelo. Tekel je Pahom kolikorkoli je še mogel, a solnce se je kar va-

lilo na kraj. Ali tudi do mesta je uže po vsem blizo. Pahom vidi, da tudi ljudje na holmu mu uže mahajo z rokami in ga podganjajo. Vidi tudi čepico na zemlji in denar na njej, vidi tudi starejšino, kako sedi na zemlji in drži roke na trebuhu. In vspomnil se je Pahom sanj. Zemlje — misli si — je mnogo, toda ali mi dá Bog živeti na njej. Ah, pogubil sem se — misli si; vendar še vedno teče. Pogledal je na solnce, ono je rudeče, veliko, prišlo je do zemlje, uže je začelo s krajem zahajati. Pritekel je k holmiču, in solnce je zašlo. Vzdihtil je, ker si misli, da je propadlo uže vse; toda vspomnil se je, da ga on ne vidi v dolini, a da na holmiču ni zašlo še. Planil je na grič, tekel k čepici, izpodtaknil se, pade in segnil z rokami do čepice. O, srčnež! — zakričal je starejšina — mnogo zemlje se je polastil.

Priskočil je Pahomov hlapec, hotel ga vzdigniti, a glej, iz ust mu teče kri, in on -- mrtev leži. Hlapec je vskričnil, a strajšina sedi na petah in se krohoče z rokami na trebuhu.

Starejšina je vstal vzdignil z zemlje lopato in podal jo hlapcu.

— Na, zakoplji ga!

Vsi Baškirci so se vzdignili ter odšli.

Ostal je hlapec sam. Izkopal je Pahomu mogilo, kolikor je bil dolg od pet do glave — tri aršine, in zakopal ga.



Iz poezij M. J. Lérmontova.

М О Л И Т В А.

1.

Въ минуту жизни трудную,
Тѣснится-ль въ сердце грусть,
Одну молитву чудную
Твержу я наизусть.

Есть сила благодатная
Въ созвучьи словъ, живыхъ,
И дышетъ непонятная,
Святая прелесть въ нихъ

Съ души какъ бремя скатится,
Сомнѣнїе далеко —
И вѣрится, и плачется,
И такъ легко, легко . . .

2.

Слышу-ли голосъ твой,
Звонкій и ласковый, —
Сердце, какъ птичка,
Въ клеткѣ, запыгаетъ.

Встрѣчу-ль глаза твои,
Лазурю глубокие, —
Душа къ нимъ на встрѣчу
Изъ груди просится.

И какъ-то весело!
И плакать хочется . . .
И такъ на шею бы
Тебѣ я кинулся . . .

M o l i t e v.

1.

V težaven čas življenja,
Če sili v srce žal.
Molitev hrepenénija
Jaz molim in pohvál.

Je sila blagodejna mi
V sozvôčji teh besed,
Ko diven čar v srcé zveni
Molitve te trepét.

Od duše breme váli se,
Beží mi sum hitró, —
Varuje se, in plače se
Takó lahkó, lahkó . . .

2.

Slišim-li glasek tvoj,
Zvónki in láskavi,
Srce, ko ptica
V kletki, zaskače mi.

Vídim-li očí tvoje,
Módro globoke vse, —
Duša naproti jim
Iz prsij prosi se.

Pa mi veseló je,
Plakal bi tudi rad,
In kar za vrat bi te
Šrčno zagrlil jaz . . .

C.



Dr. Josip Štefan.

O Va'vazarju se pripoveduje, da je po dokončanih studijah odpravil se na potovanje, da je videl mnogo lepih dežel, domu prišedši se je prepričal, da Kranjska po svojih naravnih vrlinah nadkriljuje mnogo drugih slavjenih dežel. Ukrenil je torej spisati knjigo, ki bi povelečevala njegove

rojstne dežele pred svetom, in to delo je znana knjiga „Ehre des Herzogthum Krain“.

Ali ne samo naravne lepote Kranjske ali sploh slovenske zemlje, nego tudi duševne zmožnosti naroda, ki prebiva na slovenskih tleh, je toliko, da so se mnogi njeni sini

proslavili daleko čez meje svoje male domovine: uže cesarica Marija Terezija se je izjavila, da iz Kranjske dobiva izborne vojake in učenjake.

Gledé duševne plodovitosti se posebno odlikujejo lepa gorenska stran, (ne da bi odbijali pri tem Dolenjsko) in klasična panonska tla na Štirskem; lepi vinorodni kraji med Mariborom, Ptujem in Radgono — lepe „Slovenske gorice“.

Divne planinske kraje so gledali od mladih nog Vodnik, Prešern, S. Jenko in monstrum scientiarum Jernej Kopitar, mladostna leta so preživeli v veselih „Slovenskih goricah“ Vraz, Caf, Raič, Trstenjak, Murko in Miklošič, katerega je germanist Müllenhof pred leti proglasil kot največega jezikoslovca sedanjega časa, imeniten romanist na Dunajskem vseučilišču, Musaffia, rojen v Dalmaciji, pa največega jezikoslovca v vsem devetnajstem veku. Če ponislimo, da je Vega-tu po vsem svetu znanemu matematikarju, tekla zibelj v kmetški hiši, da je slavni šolnik Močnik naše gore list, sme vsak Slovenec s ponosom spominjati se Koseskega besed: „Je slovenski oratar“.

No, tudi nekdanj slavni Gorotan, ki ima sedaj samo tretjino slovenskega prebivalstva, sme ponašati se s slavnim sinom, ki je ondan legel v tiho jamico, profesor fizike na Dunajskem vseučilišču, ravnatelj fizikalčnega zavoda, dvorni svetnik in podpredsednik Dunajske akademije znanosti, dr. Josip Štefan, v prejšnjih letih tudi slovenski pisatelj.

Porodil se je leta 1835 pri sv. Petru na Koroškem. Po izvrstno dovršenih srednjih šolah v Celovcu l. 1852 je šel na Dunajsko vseučilišče učiti se naravoslovja, postal učitelj na realki v znotrajem mestu, in potem izredni in v kratkem redni profesor fizike na vseučilišču. Njegovih nemških spisov iz fizike ne moremo naštet, omenjamo samo toliko, da so ga njegovi učenci čislali kot največega fizika v Evropi; nemški listi so omenili, da je iz vseh strok fizike spisal temeljita dela.

Nas pa tukaj zanima zlasti kot slovenski pisatelj.

Pridno je podpiral časnike: „Vedež“, „Slovensko Bčelo“, „Glasnik Slovenski“ in „Novice“.

Dijaki raznih mest na Slovenskem so se vadili v slovenskem pisanju in ustanavljali zasebne časnike, ki so pa bili samo pisani, ne tiskani. Tako so imeli v Celovcu „Slavijo“; „Slovenske Bčela“ l. 1851 str. 88 objavlja iz te vadnice „Iskrice“, katerih druga polovica se glasi tako-le:

Zvezda svetla, zvezda sreče!
Zašto si nam ugasnila
Zašto si ti zapustila
Slavsko nebo, sinje nebo?
Zašto nečeš več sijati,
Odkar megle so pokrile
Tvojo belo svetlo sjajnost?
Zašto ne proderaš tmine,
Goste tmine černe noči?
Ah prederi vse koprane,
Sijaj zopet Slave sinom,
Slave sinom, dragim bratom!

To pesnico je zložil J. Štefan šestošolec. Izvirna je še kratka pesnica „Prepozno“ Sl. Bč. 1852, str. 125.

V svojem gorečem rodoljubju pa je prestopil ozke meje male slovenske domovine in se je oziral na ostale Slovane; lepo je prevel nekaj ruskih narodnih pesnij, n. pr. „Kdo bo venec nosil“? (Slov. Bč. 1852, str. 308) in „Nevesta očetu vkaže“, kjer se huduje mlada deklica:

Bog, ti sodi mojega očeta,
Mlado mene ptujem so dali!
Vert zeleni bo ostal brez mene še*)

Zapustivši pesniško polje podajal je po Praških novinah „Obraze iz Srbije“ (Slov. Bč. 1852, 337.. 364 opisavši Novi Sad, Zemun, Belgrad, Kosovo polje); izviren pa je sestavek „Črnogora in Črnogorci“ Slov. Bč. 1852, 398, 405.

Ko je zamrla „Slovenska Bčela“ koncem leta 1852, nahajamo Štefanove spise v „Novicah“, zlasti leta 1854; tu prehaja uže na naravoslovne predmete, n. pr. „Tobak“ (N. 854, 294), „Gozdi“ (N. 854, 217).

Gorko se je vnel za Novičine nazore, take je v njihovem imenu povedal v spisu: „Novice nekaterim“, naj bodo zvesti Slovenci.

Ko se je na Koroškem ustanovi'o glasilo slovensko (Glasnik Slovenski), je Janežiča podpiral s sestavski iz svoje stroke n. pr. „Številne znamenja in sestave“ Glasnik Slov. dobro str. 43, 75—80. 1858. Pisal je lep in jasen zlog, da je razlagal svojo tvarino.

Pri vsej navdušenosti za svojo ljubljeno fiziko pa je rad pogledal tudi dalje okolo sebe in je Glas. Slov. dopisaval z Dunaja, nekoč posebno naglašajoč, da se naj zapišejo spomini o Prešernu in drugih slovenskih pesnikih.

Veliki Dunajski časnik je pisal, da Štefan nikdar ni videl veselega božičnega praznika v rodbini, in da se je celo otročje veselil, da ga bode videl letos pri sorodnikih svoje soproge; oženil se je uže 57 let star.

Osoda mu ni privoščila tega skromnega veselja, ker je opasno obolel v začetku decembra preteklega leta in ni več vstal. Ženska ljubezen ni gladila pot v življenju našemu slavnemu rojaku, kakor da bi se bile morale vresničiti besede tiste česke narodne pesni „Kratko premišljevanje“, katero je on prevel na slovenski jezik. (Slov. Bč. 1853, 409).

Povej, povej mi zvezdica!
Ali si mi jasna alj temna?
Ak si temna, razjasni se —
Ti deklica, premisli se!
Jaz sim se že premislila —
Na vselej te pozabila! —

Primorska slovenska mladež, potrudi se, da tudi iz tebe vzrastejo možje evropskega glasu!

Dr. K. Glaser.

*) V „Vedežu“, III., 478, nahajamo od Štefana „Jutro“ in „Večer“; iz „Novic“ leta 1854. še pristavimo: „Profesor in mlinarjeva hči“, str. 236.

DOPI SI.

S Kranjskega, 15. januarja. (Izv. dopis).

Pritisk na duhovenstvo. Boj, ki se bije med nami ubogimi Slovenci, je vedno silnejši, zlasti na Kranjskem. Glavni vzrok iskati je v tem, da so jednemu stanu, to je izobraženemu duhovskemu stanu, tako rekoč zvezane roke.

Ta stan ne vživa potrebne svobode v narodnem pogledu, ker se gleda jako grdo, ko bi bil kdo naročen na kak drug list, kakor na „Slovenca“, „Rimskega Katolika“, recimo še na „Danico“. Še celó v mnogih pogledih jako dobri „Dom in Svet“ uže mnogim ne ugaja. Ko bi se duhovnikom pri-

sodilo toliko svobode in razumnosti, da bi smeli čitati tudi druge nasprotnne liste in seveda tudi naročevati se nanje, potem bi se vremena hitreje izjasnila. Kdor hoče priti do resnice, slišati bi mu bilo oba zvona. Lehak je boj tako imenovani konservativni stranki, kateri sta zabranjena po višem povelju posebno „Sl. Narod“ in „Sl. Svet“, kakor da bi pisala Bog vedi kako nasproti veri. Večina duhovnikov čita „Slovenca“ le površno zaradi domačih stvari, za politiko se malo zmeni, ali pa, ker želi miru, ga nejevoljno vrže proč. Leto preteče, in ker ne more biti brez dnevnika, na drugega pa ne sme naročiti se, ostane vse pri starem. Pri najboljši volji ne more priti do resnice, ker je pot jako previdno zastavljena. Vse stremljenje „Slovenčev“ je, svojo stranko ohraniti v nevednosti. Zatorej se pa tudi huduje nad duhovniki, ki z njim ne trobijo v ravno isti rog, ker čitajoči tudi druge nasprotnne liste, pridejo do spoznanja resnice. Nekdaj ali do sedaj bil je nezmotljiv le rimski papež, kedar je slovesno izrekel versko resnico; toda naši konservativci so nezmotljivi v vseh stvareh, tudi posvetnih. Nikar pa ne mislite, da je tako imenovana konservativna stranka tudi v resnici katoliška. Pač po imenu, v dejanju pa ne. Njeno delovanje je prepogostoma protikatoliško. V to le kratek dokaz letošnjega leta. Še nam doni po ušesih Božična pesem angeljev, oznanjujočih nam mir, a v prvi številki tega leta piše „Slovenec“ doslovno: „Kdor tedaj želi mirnega življenja, — takega svarimo z vso odločnostjo, naj se ne druži z nami“. Jeli se ne čita v teh besedah, da „Slovenčeva“ tako imenovana konservativna stranka ne želi miru, da, ker ne želi miru, ga tudi ne more in ne sme oznanjevati? Kaj hočete še več? Je-li ni naloga sv. katoliške cerkve mir oznanjevati?

Sedaj je duhovnikom, ki v večini želé mirnega življenja, dana prilika, otresti se tega neznosnega jarma. Na svoji strani imajo samega višega pastirja,*) kateri je nedavno duhovnikom za novo leto govoril tako-le: Moj poklic ni politiški, in moji nameni tudi ne politiški. Moja politika je sv. katoliška cerkev. Ali mari ni to dovolj jasno govorjeno prav po besedah učenega in neprestrašnega nemškega duhovnika dr. Scheicherja, ki doslovno piše: Kje pa je zapisano, da morajo kleriki in lajiki uklanjati se v vseh političnih rečeh škofovskim ukazom? Na dan s tem cerkvenim pravom! Škofje morejo v političnih rečeh izreči kako željo, katera se bode uvaževala po okolnostih, zakona takega pa ni, ker ne more in ne sme biti, sicer je haos v cerkvi in državi neizogiben.

Tako bijemo nejednak boj vsaj na Kranjskem, ker je nam nasprotna stranka, živeča večinoma med prostim ljudstvom, komandovana kakor nedavno uradniki. Gorje kraju, kjer biva duhovnik, ki si ne želi mirnega življenja!

Naši nasprotniki računajo na nevednost preprostega ljudstva. Oni delajo zvijačno kakor otroci tega sveta, ne kakor otroci Božji. Poslužujejo se vseh možnih pripomočkov, da bi

ljudstvo ne zvedelo resnice. Priporočajo le svoje vrste liste v katerih strastno napadajo svoje nasprotnike in jih predstavljajo kakor najhujše brezverce. Prizadevajo si od ljudstva odvrniti čitanje nasprotnih listov, po katerih bi utegnili zvedeti resnico. Nekaj časa morebiti pojde še tako naprej. Toda znano nam je, da silno diši prepovedani sad. V vsakem kraju nahaja se več ali manj tudi listov naše stranke, po katerih pride preprosti narod do prepričanja, da vera ni toliko v nevarnosti, kakor se vpije, da je pa pač v nevarnosti naša narodnost. Utegne priti čas, morda prej kot bi mislil kdo, da mnogokateri duhovnik ostane pastir brez čede, ali pastir take čede, ki se ne bode dala slepo voditi. Ti časi ne bodo prav prijetni. A pregovor pravi: Kdor seje prepir, žel bode vihar. Poredni deček vpil je: volk, volk! Parkrat so prihiteli ljudje iz bližnje vasi na pomoč, a volka ni bilo. Ko pa v tretjič kliče deček: volk! volk! je ta res prišel, a poprej varani vaščani niso več pritekli na klicanje. Vi, nam nasprotna gospoda, premislite malo naš položaj in izprašajte svojo vest. Morda nam je še možno skupno delovanje. V to nam pomoz Bog!

S Koroškega, 3. januarja 1893.

Motto: „Udri, udri in der Stadt,
Bindisarjem štrik na vrat“.

Minilo je uže nekaj časa, kar sem zadnjič poročal o naših razmerah; a baš v tem času smo doživeli čudne, skoro neverjetne reči. Koroški Nemci so uže davno znani zavolj svoje nestrpnosti proti slovenskim prebivalcem. Ali takoj od začetka mi je opomniti, da ti, kateri takorekoč divjajo zoper nas Slovence, so večidel odpadniki, ali pa priselivši se iz tujih dežel.

Kar se dostaje razmer koroških Slovencev, so jako žalostne. Nimamo nobenih plemenitašev, nobenih mestjanov, nobenih kapitalistov, nobenih obrtnikov, samo revnega, za svoj obstanek borečega se kmeta. O zastopnikih inteligencije se niti govoriti ne more, kajti nekoliko slovenskih profesorjev in uradnikov, kateri se nahajajo osobito v Celovcu, prišlo je itak s Kranjskega ali Štajerskega. Za slovenski jezik ni prostora niti v šoli niti v urad h. Slovenski roditelji so prisiljeni pošiljati svoje otroke v nemške šole. Uradniki in učitelji, z redkimi izjemami, so največi sovražniki slovenščine; veleposestniki, tovarnarji in v obče vse, kar ima oblast, moč in denar, Slovence sovraži. Koroški Slovenec nima nikjer nobene zaslombe razun v narodnem duhovenstvu, katero zvesto drži s koroškim ljudstvom slovenskim, in zbok tega je od koroških Nemcev najbolj sovraženo. Tako je propadlo Slovenstvo na Koroškem, čegar vojvode so nekdanj vladali na Štajerskem, Kranjskem in Primorskem. Deloma po nemških naseljencih, deloma s posilno germanizacijo se je veči del Koroškega ponemčil. Ker so se koroški Slovenci zoper germanizacijo slabo in nedostatno branili v prejšnjih letih, utepli so si koroški Tevtoni v glavo misel, da se v kratkem ponemčijo in ponemčiti morajo tudi ostali Slovenci. To je bila in je dosedaj priljubljena misel vseh koroških liberalnih politikov. Zató so porabili ves svoj germanizatorski aparat, da

*) V tem smislu razlagajo knezoškofove besede tudi „Novice“. Op. ured.

bi se uresničila njih misel in želja. Ali vse je brezvspešno. Čim bolj naši sovražniki divjajo zoper nas, tembolj nas vspodbujajo k večji delavnosti in vstrajnosti.

Da bi si torej svoj žolč in jezo izlili nad temi trmastimi „bindišarji“, koji nočejo sprejeti blažene jedino izveščalne nemške kulture, zbralo se je 13. novembra lanskega leta na „Parteitagu“ v stolici koroški nad 500 nemških in ponemčenih množ, da bi sklepali med svojimi, kako bi koncem 19. stoletja na križ pribili in uničili v svoji deželi slovensko narodnost. Neizprosno vihteli so bič germanizacije nad ubogimi bindišarji in jim napovedali brutalni boj do opustošenja. Kakošen je bil ta shod, dá se sklepati iz tega, da je bil „Parteitag“ zaprta družba, h kateri ni kazalo poslati vladnega zastopnika. Tendencija shoda bila je po poročilu uradnega lista „Klag. Zeitung“ ta, da se združena nemška stranka upré „pogubni inozemski agitaciji“ in „vedno rastoči slovenski propagandi“, da uniči v koroških Slovencih delovanje družbe sv. Mohorja, družbe sv. Cirila in Metoda, slovenskih posojilnic in „Mira“. Jezi jih, da še živimo, in da se ne damo ponemčiti tako hitro, kakor bi želeli oni. Jezi jih, da snujemo posojilnice, s katerimi pomagamo slovenskim kmetom, da jih ne morejo zavolj malih dolgov pognati brzo od hiše. Jezi jih, da se zbiramo pri veselicah in zborih naših Ciril-Methodovih podružnic; jezi jih, da se potegujemo za slovenske šole in za pravice našega jezika pri cesarskih in deželnih uradnih. — Zanimivo je, da je izvoljenih v odbor za obrambo proti „inozemski“ agitaciji poleg 5 Korošcev 7 *Nekorošcev* in v kolegij zaupnih množ tudi 8 *Nekorošcev* in c. kr. deželni sodni svetnik Steiner. Še zanimivejše je, da se je shoda udeležilo veliko število c. kr. uradnikov, na čelu jim c. kr. okrajni glavar Celovski Mac Newin in dolga vrsta ljudskih učiteljev, katerim je izročena vzgoja slovenske dece.

V pravi luči se je pokazal pomen in namen „Parteitaga“ pri slavnostnem komersu, pri katerem je sodelovala c. in kr. vojaška godba. Tu se je napivalo na čast „velikemu nemškemu narodu“, ki v obrambo svojih narodnih pravic v trdnih vrstah stoji od Liberca do Celovca. Glavno besedo sta imela slovenska renegata Dobernic (urednik zloglasnih „Freie Stimmen“) in dr. Krainz; naposled dvignil se je renegat dr. Abuja ter podal „parteitagovcem“ bratsko roko v imenu „naprednih koroških Slovencev“. In tedaj naj rečem s „Slov. Narodom“, „ko smo to slišali, vzklopela nam je kri nad to krvavo ironijo, nad cinizmom renegata, ki se drzne s svojim imenom blatiti slovensko čast in poštenje“.

Narodno uničenje koroških Slovencev — to je bilo torej bojno geslo koroškega „Parteitaga“, in da koroški Nemci ne mislijo ostati samo pri besedah, dokazal je uže omenjeni Mac Newin, okrajni glavar Celovski, kateri je sklepe „Parteitaga“ uže 22. novembra uresničeval z dejanjem. Kako je ta-le škotski plemič v Kotmarivesi postopal pri izpraševanju slovenskih roditeljev in varuhov o zaproseni uredbi slovenske šole, to presega uže vse meje. Bati se je bilo, da pride do pretepa v prisotnosti vladnega zastopnika; na tak nečuden in nevaren način jemala se je Slovincem pravica

svobodne odločbe. Ne bodemo tu več tega dogodka razpravljali, ker je vse itak uže znano iz interpelacij. (gl. „Slov. Svet“ z dne 10. dec. št. 23).

Še jeden dogodek je koroške Slovence izredno razburil. Koroški Slovenci, kakor smo uže omenili, nimajo zanesljivejših in zvestejših prijateljev in zagovornikov, nego svoje rodoljubne duhovnike. To dobro vedó naši nasprotniki. Zató hočejo z vladino pomočjo še duhovnikom zamašiti usta, da bi koroški Slovenci ostali brez vodnikov in ne mogli se braniti pred nasilstvom narodnega pogina. Da bi svoj zlobni namen dosegli laže, izmislili so prav podel načrt. K dvema shodoma, kjer sta govorila dva slovenska rodoljuba, poslani so bili ogleduhi in ovaduhi, kateri so popolnoma krivo poročali vladi; po vladnih rokah je došla ovadba celó do mil. g. knezoškofa z naročilom, naj bi on v strah vzel poredne slovenske duhovnike. Viši pastir je stvar resno in na tanko preiskoval in se preveril, da sloni cela obtožba na golej ovadbi, in da je ovadba sama hudobna zvijača in nesramna laž. Oni krogi torej, ki so mislili po pritisku na mil. knezoškofa po zvijači strahovati popolnoma nedolžne duhovnike, so, kakor poroča „Mir“, dobili tak odgovor, da ga bodo pomnili. Moremo si torej misliti, kako so sedaj jezni, kako bruhajo žveplo in ogenj zoper Slovence. Ni čuda, tako lep načrt je to bil, in glej! nakrat vsa ta nakana je našim ljubeznjivim Slovanožrcem spodletela! —

Če premišljujemo zadnje dogodke koroške, rojijo nam razne misli po glavi. Vseh tu ne moremo navesti, sicer bi jih čitatelji „Sl. Sveta“ niti tiskanih ne zagledali; zató navedemo samo nekatere, najbolj zmerne. — Kakšno pravico pa Nemci imajo Slovence ponemčevati? Zakaj ne bi smeli Slovenci v tem jeziku govoriti, kateri jim je dal Bog? Zakaj bi se jim ne smelo dovoliti omikati se v svojem materinskem jeziku? Ne, Nemci k temu nimajo nobene pravice. Kar je dobro in pravično za jednega, je tudi pravično in dovoljeno za drugega. Tudi mi Slovenci se nikoli ne čudimo in ne jezimo, če kak nemški časnik poroča o nekaterem Nemcu, da je „stramm-deutscher Mann“ in da je kje spregovoril „eine echte, kerndeutsche Rede“. Ne moremo torej razumeti, da se nam Slovincem more šteti v greh, da smo iskreni rodoljubi in zvesti sinovi svojega naroda. Čemu prav za prav Nemci škripajo z zobmi, če se mi predrznemo gibati se in se potegujemo za svoje pravice? Ali nimajo Nemci dovolj svojih šol? Ali jim branimo, da bi v svojih cerkvah molili Boga v svojem materinskem jeziku? Ali jim ne dovoljujemo, da bi postali uradniki in veljavni možje v javnosti? So li menda pregnanji, če pojejo svoje narodne pesmi, če prirejajo svoje slavnosti? Ali smo slišali kedaj, da bi Slovenci razbijali na grobovih križe in spomenike, zató ker imajo tablice z nemškimi napisi, kakor Nemci delajo v Duhcovu, Mostu na Češkem s češkimi križi?

Ako bi nemške stranke dobro pomislile vse to, preverile bi se, da nimajo niti najmanjšega vzroka, da bi tako divjale zoper Slovence. Če pa so nam uže ofecijalno napovedali boj, v katerem smo uže utrjeni, fiat! Z nami, kakor nas je zagotovil

„Slov. Narod“, sprejme ta boj ves slovenski narod. Vsi za jednega, jeden za vse, in niti jednega koroškega otroka nam ne iztržejo več brez boja zoper ves slovenski narod. Dà, bomo se bojevali do poslednjega vzdihla. Per aspera ad astra! Pravo mora zmagati, tudi za nas pride dan vstajenja. ☉

Iz Rusije, meseca decembra 1892.

Ruski zapasi v zlatu h koncu 1892. l. Tretji najvažnejši faktor v obziru gospodarskega položaja države so pa njeni zapasi ali rezerve v gmotnem pomenu besede. O svojih zapasnih sredstvih, o svojih rezervnih fondih opovestila je naša vlada ves svet po telegrafu, ko je zamejno Židovstvo zagnalo se na njo z vsemi svojimi kiji i viji. Zakaj je neki to storila, seveda sama najbolj ve; nam se je ta marljivost pokazala za vsem nepotrebna, a za mejo so se nad njo gotovo smejali... Zavzetih i zakletih sovražnikov Rusije tudi brzjavajo ne spreobrnejo. Kajti dobro vedo, kaj jim je treba, i kaj delajo. Primer njih nakan privaja ameriški pastor, g. Vit. Talmež, pohodivši Rusijo spomladi na „Leon-u“ i priobčivši po svoji vrnitvi domov v vseh velikih listih svoje domovine zagovorni članek proti klevetam na Rusijo. Gosp. Talmež med drugim pravi, da pozna dva velika lista v Evropi, katera plačujeta ministersko plačo dvema dopisnikoma svojima, zbirajočima vsake neumnosti i nelepice gledé Rusije, da bi na ta način škodila jej v prometnem obziru. V

Londonu so ga „prijatelji“ Rusije obstopili, govore mu, da v Petrogradu mrejo od kolere, kakor muhe od mišnice. Ali g. Talmež se ni dal premotiti i, prispevši v rusko stolico, ni našel ni sleda ni od kolere ni od drugih grdin, katere so mu vso pot trobili na uho. Gostilničar pa te gostilnice, v koji so ostali Amerikanci, šepnul mu je na uho, da je pred nekolikimi dnevi imel zakazov (naročil) na 500 stanovanj, a sedaj je polno le kakih 30, vsi drugi zakaščiki pa so preklicali svoje zakaze... Če je vražji jezik jednomu samemu gostilničarju naklonil tisočne ubitke (izgube), koliko milijonov izgube je pretrpela vsa Rusija!

Ta primer pač do očitnosti kaže, da sovražniki Rusije se ne bojé ni Boga ni hudobe, ako jim je treba škoditi jej; prijateljem njenim pa tudi brzjav ni treba. Torej mi iz vladnega dokumenta podrobnostij ne bomo posnemali. Rečemo samo, da so 12. oktobra ruski državni zapasi v zlatu: 604½ milj. rub. ali 2418 milj. frankov dovolj previšali (presezali) rezerve v zlatu francoske banke: 1.673,250,000 frankov skupaj z rezervami v zlatu angleške banke: 26 milj. funtov sterlingov; o Nemčiji pa tukaj celó govorili ne bomo... Opozarjamo pa še na naslednji fakt. Ko je nedavno naša „bankrotna“ Rusija zahtevala nekoliko svojega zlata iz zamejnih hranilnic, je zamejnega zlata na silo bilo dovolj, da bi izpolnili pohlevne molbe „beraške“ Rusije za svoje imetje.

Božidar Trnovc.



Ruske drobtinice.

Съ миру по ниткѣ, голому рубаха.

— Tožijo se v Rusiji, da pada dramatična umetnost, ki se je bila lepo razevela do 60-ih let. Pogrešajo idealizma na pozornici, ker se širi pusti v a u d e v i l l e ali čarobna igra, ali pa ona drama, iz katere gledalci zajemajo nraven, časi pa tudi političen strup. Pravijo, da je Moskovsko „M a l o G l e d i š č e“ nekako še najbolje ohranilo si stare dobre navade in vkus. Zanimivo je, da so Saro Bernhard sprejeli v Petrogradu prav lepo, a v Moskvi ostali so hladni in opazili celó, da ona niti prava umetnica ni, da hlepi le za zunanjim efektom. Kritika želi, da bi se dramatika povzdignila ter učila večne ideale pravice in dobrote, budila verske in domoljubne čute, kakor je delala od srede prošloga stoletja, od Sumarókova, Fon-Vigina do 60-ih let našega stoletja. Žalostna je tu ta resnica, da so tuji vplivi zakrivili precej tudi oslabljenje ruske dramatične umetnosti. Preverjen pa sem, da se bode in se mora kmalu obrniti na bolje, in da bode móra slabih vkusov in lahkoumnega posnemanja tujih grehov odprhnila, kakor je odprhnila — hvala Bogu — menda popolnoma politično-socijalna méra — nihilizma.

— P. M. Tretjakóv, Moskovskij bogataš i navdušen čestilec umetnosti, posebno slikarstva, nabiral je dolga leta umetnine ruske, sosebo slike. Nakupil je tako celo znamenito „Tretjakóvsko galerijo“. Tudi brat je nabiral umetnine, ali inostrane, ki so po njegovi smrti pripadle galeriji P. M. Tretjakóva. Moskva je bila ponosna, da ima tako vzorno in bogato privatno rusko galerijo slik. Še ponosnejša bode sedaj, ko je P. M. Tretjakóv vse to bogatstvo po-

daril Moskvi. Stara slavna ruska stolica dobila je tako zbirko, slovečo ne samo v Rusiji, ampak v vsem umetniškem svetu.

— Jako simpatiški in mnogostrani pisatelj N. Stráčov izdal je svoja „Воспоминанія и отрывки“ S. P. 1892. N. Stráčov piše jako lepo in zanimivo, a piše le tedaj, kedar ima res povedati kaj novega. Tudi ta sbornik razprav bode gotovo zanimiv vsem mislečim. V „Spominih na Afon“ riše nam tipe monahov, ki so polni ljubezni do bližnjega, delavni in veselega srca. Zanimiv je tudi „Pot v Italijo“, ko je Rim bil še papežev. Več razprav posvetil je grofu L. N. Tolstemu. Tega pisatelja napadajo z dveh stranij: za njegove dogmatiške nazore, in za to, ker napada sedanje socijalne uredbe. Stráčov pravi, da rusko občinstvo premalo misli o tem, kar piše L. N. Tolstoj, in premalo ceni to, da Tolstoj tudi živi, kakor uči, in dela dobro, kjer more. Opomnje o romanih M. V. Avdėjeva obsojajo tendencijoznost tega pisatelja. Jako zanimivo piše Stráčov o kritiku Apol. Grigorjevu. „Последний изъ идеалистовъ“ je neke vrste Hamlet. Zanimive so tudi pesni, ker so polne pesniškega navdušenja, če tudi je jezik miren.

— Ministerstvo državnih posestev dobilo je poročila o stanju žit jeseni pr. leta. Iz njih sledi, da je tedaj v slabem stanju bilo samo 8%. Po skrbnih pozvedbah se je pojasnilo, da je glavni vzrok slabim letinam nedostatek vlage. Za to so se poprijeli prav energično del za „obvodnjenje“ ter so dosegli uže lani, da ima vsaj gorna kotlina Dona toliko teh vodenih naprav, da se suše ni bati več. Za Rusijo je to le začetek. C.



OGLED PO SLOVANSKEM SVETU.

a) slovenske dežele :

Naše č. čitatelje opozarjamo na pesen „Slovenec“, katero nam je poslal naš najnovejši sotrudnik, daroviti mladi hrvatski pesnik g. R. Katalinić-Jeretov.

Slovensko društvo v Ljubljani je imelo svoj II. letni občni zbor 15. januarja. Tajnik dr. Triller je prečital poročilo o delovanju društva ter kazal, da zaradi nasprotne konservativne stranke ni moglo društvo napredovati, kakor bi bilo drugače, a vendar da ni nazadovalo. Društvenemu glasilu „Rodoljuba“ ista konserv. stranka dela največje zapreke, kljub temu se list po 2 krat na mesec razpošilja v 3000 iztisih, od katerih prideti 2 tretjini med samostalne kmečke naročnike. Za „Rodoljuba“ žrtvujejo nekateri odličnjaki mnogo, a te žrtve se izplačajo mnogotero. Blagajnik dr. Stor je poročal, da l. 1892. so dobivali „Rodoljuba“ udje društva 612 iztisov, naročniki „Rodoljuba“ 1665 in naročniki „Slov. Naroda“ 900 iztisov; torej skupno 3177 iztisov. Dohodkov je imelo društvo 1710 gl. 82 kr., stroškov pa 1629 gl. 60 kr. Izredne stroške za volitve itd. so pokrivali odlični društveniki. V odbor so voljeni jednoglasno dosedanjí odborniki: Predsednik g. notar Ivan Gogala; Ljubljanski odborniki: dr. K. vitez Bleiweis, dr. Ivan Tavčar, dr. K. Triller, dr. Stor, Fr. Trček, Josip Lavrenčič; vnanji: dr. J. Menciger, H. Kavčič, V. Globočnik; namestnika: Senče in dr. Vilfan; pregledovalca računov: Fr. Krsnik in Fr. Vrhunc. — Po završeni volitvi je poročal v odbrani sestavi dr. Tavčer o justičnih razmerah na Kranjskem. Pri točki „Razgovor o političnem položaju“ je vitez dr. Bleiweis predložil naslednjo resolucijo: „Ako bi sedaj se vršela pogajanja med grofom Taaffejem in tremi velicimi strankami se končala takó, da bo de v bodoče vlada prezirala slovesno proglašeno načelo dejanske ravnopravnosti vseh avstrijskih narodov, pričakuje narodna stranka, da bodejo vsi slovenski državni poslanci gledé krivic, katere se še vedno godé rojakom našim v vseh slovenskih pokrajinah, *ostavili sedanji tabor* ter složno postopali proti vladi, katera noče spolnjevati, nam po ustavi zajamčenih pravic“. — Resolucija se je sprejela jednoglasno; poročevalec in govorniki so želi živahne pohvale.

Nabergojevo poročilo so novine, pred vsem „Edinost“, prijavile obširno. To poročilo je provzročilo mnogo kritike; rezka je bila po slogu v „Diritto Croato“, mirna, stvarna in po stvari rezka je bila tudi v „Naši Slogi“. Kritika Puljskega tednika je prišla tudi v ital. in nemške liste.

Mi smo uže zadnjič opomnili, da se je posl. Nabergoj dotaknil toček, o katerih bi bilo primerniše molčati, vsaj on ni imel govoriti o hrv. in češkem pravu. Program, ki ga je razložila petorica hrvatsko-slovenskega kluba, je bil tudi posl. Nabergoju znan ne le z Dunaja, ampak še iz posebne priobčene izjave sredi dec. l. 1892. V tem programu se izrecno naglašá potreba „Zjedinjene Slovenije“, in je n. pr. posl. Spinčić ne le dosleden, ko se drži sklepov oktobrškega shoda od leta 1890 slov. zastopnikov vseh pokrajin, v katerih sklepih ni bila meritorična obsežena le Zjedinjena Slovenija, ampak *tudi hrv. drž. pravo*. Posl. Klun, ki je bil tudi na istem shodu, pa celó zanika isto pravo, v tem ko je

menil Nabergoj, da bi bilo za Trž. Slovence neprimerno. Gospodje omenjenega shoda menda sami do današnjega dne ne vedó, kaj je bilo obseženo v njih sklepih leta 1890.

O hrv. pravu bode treba gledé na dokazano nejasnost še posebe govoriti za Slovence.

„Naša Sloga“, navajajoč misel Nabergojevo, da utegne priti še slabše, kaže, da takó, kakor na Ogerskem ni možno tlačiti totranskih narodov, zato so uže prezreli. Z druge strani naglašamo mi, da, tudi ko bi prišlo do hujšega, pa toliko prej dozore stvari za neizgibno potrebo, da se izpremeni sedanje položenje. To sedanje narodno-politiško životarjenje mori in demoralizuje in je zajedno nevarno, da bi slovanski oportunisti bodi si s severa, bodi si z juga ne zavozili je za vselej. Ti oportunisti čisto nič ne poštevejajo kritične dobe, v kateri smo sosebno zaradi vplivov zunanje politike; ti oportunisti so sokrivi, da se l. 1879 pričeta politika nadaljuje, misleč, da bode sedanje oportuniste ravno takó zibala v nadah, kakor Staročehe in južnoslovenske somišljenike do konca l. 1890.

Kar se dostaje posl. Nabergoja, je on sam moralno odgovornost zvalil na večino slovenske skupine, kateri se uklanja; no posamičnik s tem ni opravičen, ali vendar je krivda največa pri teh, kateri nekako vodijo vse druge. Posl. Nabergoj ima težavno položenje; to vemo tudi mi; ali mi ne gledamo na jeden volilni okraj, ampak na skupnost, in skupnost pride do boljšega jedino potem, kedar za više interese popustimo malenkosti, in naj bi bilo to krajno ali lokalno še toliko neugodno. Dokler bode vsak zastopnik ustrezal le svojemu volilnemu okraju, bodo z nami barantali, in občega preobrata ne bode na bolje, kolikor bode to zavisno od oportunističkih zastopnikov. Vsa dejstva pa dokazujejo, da doslednost je sedaj pri teh zastopnikih, ki v aktivni opoziciji delujejo na preobrat, ne gledé na to, ali s tem zanemarijo to ali ono drobtino. Položenje je tako, da te drobtine bi utegnile stati celó — obstanek takih narodičev, kakoršen je slovenski. To je, zaradi česar nam je obsojevati oportunističko politiko, naj prihaja od poštenjakov, kakoršen je po našem preverjenju g. Nabergoj, ali pa od sebičnih oportunistov, kakoršnih je tudi nekaj na Slovenskem.

Štajerski Slovenci so se s posebnim vlakom 22. t. m. popoldne pripeljali v Ljubljano k predstavi v novem gledišču. V Ljubljani so jih posebno slovesno sprejeli; „Sl. Narod“ pozdravlja njih dohod s posebnim člankom v okrašenem listu. „Sl. Nar.“ pravi: . . . z vami *zložni* bratje štajerski, prihaja v belo Ljubljano solnce narodne sloge, pred žarki našega skupnega rodoljuba razpršé se vsaj za trenotek temni oblaki, zagrinjajoči pri nas jasno nebo narodne sloge, in jutre bode Ljubljana zopet le srce Slovenije, radostno srce, iz katerega se razliva — to dal Bog — blagodejna in oživljajoča toplota daleč okrog in okrog po širnem polju slovenske domovine. . . Vplivom tujim tudi mi sedaj plačujemo davek, a jutre ga ne bomo. . . Obrnil je štajerski Slovenec hrbet vsekdar krivičnemu Gradcu“. Članek navdušeno poudarja zasluge štajerskih Slovencev in njih veljakov.

Vlak je pripeljal okolo 400 oseb; razna društva Ljubljanska so šla k sprejemu na kolodvor. — Prolog, ki ga je k operi Ipavčevi zložil za to priliko pesnik g. F. Gestrin, je krasen in primeren. Zadnja kitica se glasi: „Čas bojev, čas trinoštva krute sile, ki segala je do poslednjih koč, Čas nezvestobe, sreče čas nemile, V katerem žil je narod trepečoč, porodil je pravljico v tolažilo — Odstri zavesa se! — „Nekdaj je bilo“.

Po drugem dejanju so vsipale rodoljubke cvetice na goste. Igra se je lepo izvršila.

Po predstavi se je bilo gostom in domačim razdeliti na 3 kraje, ker ni dovolj velike dvorane v Ljubljani za take prilike. Na jednom kraju so napivali dr. Tavčar, Iv. Hribar, dr. Srnec, dr. Dečko, dr. Rozina, g. V. Legat in še dr. Medved. Dr. Tavčar je rekel, da politiški govori so prepovedani, ali da taki niso potrebni tam, kjer si bijejo nasproti slovenska srca. Dr. Medved je pozival k jedinstvu in slogi. Okolo polnoči je bilo gostom uže odriniti. „Dramat. društvo“ si je tudi ob tej priliki pridobilo zaslug, druga društva so pa skrbela za primerno sprejetje gostov. Opazili pa so, da konservativna stranka se ni udeležila sprejema, a vendar je bil s Štirskega stolni vikar dr. Medved, ki je pri pozdravu odzdravil z navduševalnimi besedami.

V Istri ne bode se z občinami uradovalo več na nemškem jeziku; to, kakor smo poročali uže, je dognala občina Podgrad. Od ital. strani pa pišejo v nemške židovske liste, češ, da Slovenci in Hrvati izpodmikajo nemščini tla; v resnici pa se italijanska stranka upira nemščini mnogo hujše, nego slovenske stranke. Kakó da sovražijo nemščino ital. liberalci, pokazali so jeseni 1892, ko so pisali zoper Tržaško c. kr. gimnazijo, osnovano na nemškem učnem jeziku, in so isto sovraštvo razkrili ob slavnosti 50letnice iste gimnazije.

Slovenska rešitev. „Mir“ piše: Mestni magistrat Celovski, prisiljen po znanem odloku v. min. za notranje posle od 3. nov. p. l št. 10.402, ponižal se je sedaj vendar v toliko, da je rešil vlogo slov. kat. pol. društva v slovenskem jeziku, katero rešitev si dovoljujemo tu doslovno prijaviti: „Št. 16.797. Tajistin se naznani, da je uloga od 4. decembra t. l. na znanje uzeta. Magistrat v Celovcu 9 Decembra 1892. Župan Posch l. r.“ Stvar sama po sebi je malenkostna, a ker je načelne važnosti, povzročila je mnogo hrupa in stroškov. Sl. kat. pol. društvo se bode nadalje borilo, da pridejo koroški Slovenci do svojih prav. Slava žrtvovalnim in neumorno delavnim rodoljubom!

„Matica Slovenska“ kaže po „Letopisu“ za 1892 členov: 7 častnih, 292 ustanovnih, 1901 letnih, skupno 2200; skupnih pripada na škofijo Ljubljansko: 1095, Lavantinsko 493, Goriško 199, Tržaško-Kopersko 124, Krško 122, Sekovsko 41 in razne druge 156. Z „Mat. Sl.“ zamenjuje knjige 30 društev in vseučilišč. Koncem leta 1891 je imela „Mat. Sl.“ dohodkov v gotovini 12023 gld. 9½ kr., v obligacijah 11224, stroškov pa 6371 gld. 42½ kr.; ostalo jej je torej v gotovini 5651 gld. 67 kr., v oblig. pa 11224 gld. L. 1891 so izdali pisateljem in korektorjem 1351 gld. 95 kr., tiskarnam 2375 gld. 21 kr., za vezanje in odpravljanje knjig 400 gld. Za l. 1893 so stavili v proračun med dohodke: 3800 gld. doneskov letnikov, skupno 7635 gld. 90 kr., med stroške za pisateljske nagrade 1600, tiskanje 2800, vezanje in odpravljanje pa 400 gld., skupnih stroškov 7635 gld. 90 kr.

„Slov. fer. društvo Sava“, osnovano poleti 1892, uredilo se je sedaj na znotraj, šteje na zunaj pivsko in vrhniško-idriško zadrugo, odslej bode urejevalo se zunaj Kranjskega. Ima doslej 14 ustanovnikov, 3 podpornike, 43 starejšin in 65 rednih členov, skupno 125. „Vesna“ je glasilo temu dijaškemu društvu.

„Jedino narodna avtonomija nam more ugajati.“ Takó izvajajo „Novice“, ko pišejo članke pod zaglavjem „Deželna avtonomija“. One so odločno proti razširjenju dež. avtonomije, ker se bojé, da bi nemške in ital. večine isto razširjenje porabliale tudi v narodnostnem pogledu proti Slovincem. Zato pišejo: „Če pa zjedinjene Slovenije ne moremo doseči, je pa najbolje, če se zadovoljujemo s sedanjo uredbo, „Novice“ se obračajo proti „Südsteierische Post“ in onim član karjem, ki nam vsiljujejo površne nove teorije o preosnovanju drž. vredbe. Mi smo prilično z malo besedami krcnili take politike, „Novice“ na to stran pa posebe priporočamo, ker pišejo premišljeno, stvarno in po skušnjah.

Akad. društvo „Triglav“ je priredilo 24. t. m. Prešernovo slavnost, Dunajska „Slovenija“ se letos posebe pripravlja pa za svojo slavnost v 6. dan febr. Pri Triglavovi slavnosti je bilo na vrsti tudi „Kolo“ iz opere „Teharski plemiči“.

„Narodni Dom“ v Celju začnejo po načrtu kranjskega dež. inženrja Hraskega takoj graditi. Celjska posojilnica ima zaslugu zato. Narodni dom bode imel dvoje nadstropij, zdolej bode prostora za prodajalnice, zgorej pa za čitalnico, posojilnico itd. Čit. dvorana z galerijami in odrom bode imela prostora za 1000 oseb. Troški so proračunjeni na 150.000 gld.

„Slovanski slog“. V poslednji št. (24) 1892 pod zaglavjem „Slovenci l. 1892“ smo opomnili tudi naslednje: „Na katoliškem shodu so sklenili pospeševati razno umetnost v cerkvi, in prav bi bilo, ko bi se zasnovovalo za to primerno društvo. Ali to društvo bi moralo gledati ne samo na umetnost v obče, ampak sosebno na to, kakó je umetnost cerkveno razvijal duh slovanskih narodov... Umetna obrtnost v slovanskem slogu se na Slovenskem ne razvija; jednako ne slikarstvo“. Poleg drugih odstavkov je „Sl. Narod“ ponatisnil tudi ta odstavek. Pod rubriko „Slov. slog“ odgovarja zaradi teh stavkov v „Slovencu“ od 7. t. m. nam in „Sl. N.“ g. „Liga+73“; kritika prav za prav pa velja le nam, in zato navedemo nekoliko iz te kritike mi. „Liga+73“ piše: „... da se umetna obrt v slovanskem slogu na Slovenskem ne more razvijati, ker slovenskega sloga, kot takega ne poznamo, razun ruskega, ki pa tudi ni slovanski, temveč zmes bizantinskega sloga s tatarskim pomešanega. Pač pa se razvijata slikarstvo in stavbarstvo na obče umetniški podlagi... Kadar se bode nabrano blago razvrstilo in kritično presejalo, pride v javnost, poprej pa naj si „Slovanski Svet“ in „Slovenski Narod“ naročita „Stavbinske sloge“, kateri se še dobivajo v kat. bukvarni v Ljubljani, in pa tudi svojim somišljenikom naj jih priporočita, da bo njih kritika o umetniških stavbenih proizvodih bolj stvarna“.

Kakor vidi g. „Liga+73“, smo ga slušali in z navedenjem njegovih besed priporočili „Stavbine sloge“ in knjigarno, kjer se dobivajo. „Slovanski Svet“ pa si novih slovanskih knjig v obče ne naroča, ker mu dohaja še vedno premalo tistih rubljev, katere so mu raznovrstni ligaši obečevali v „Slovencu“ in „Rimskemu Katoliku“, potem, ker mu je potreba tudi in še bolj knjig drugih

slovanskih narodov, in tretjič, ker misli, da je tudi on dostojen, da se mu pošlje 1 iztis kake nove knjige, če hočejo, da jo naznani ali, če je vredna, tudi priporoči.

Iz tega pa, da je treba še priporočati „Stavbinske sloge“, je soditi, da jih ne pokupujejo dovolj ne v cis, ne v trans, ne v takó zvanem „konservativnem“, ne v „liberalnem“ taboru slovenske zemlje; to pa je obča osoda vseh znanstvenih del pri malih narodih, in naj „konservativni“ tabor dela še toliko v smislu separatizma in partikularizma na političkem in literarnem polju.

„Liga+73“ trdi z jedne strani, da ni slovanskega sloga, z druge strani pa, da „kadar se bode nabrano blago razvrstilo in kritično presejalo, pride v javnost“. S tem se razkriva, da se snuje književno delo na podstavi in Slovenskem nabranega gradiva, najbrže o stavbarstvu, v obče o umetnosti in umetni obrti. No, če pa ni slovanskega sloga, čemu tako delo? „Obče umetniško podlago“ itak poznate, iz svojega nabranega gradiva pa tudi ne podaste več, nego je uže znano, ako je res, da slovanskega sloga nimamo.

Č. g. „Liga+73“ naj nam ne zameri; mi se nismo učili iz knjige „Stavbinski slogi“, pač pa uže vemo iz drugih virov nekoliko o tem, ali imajo Slovani svoj slog ali ne. Tega sloga se ve da niso poznali doslej tuj kritiki in pisatelji. Ali Slovani so doslej razkrili in nabrali in tudi razbrali uže toliko gradiva, da ni možno več tajiti slovanskega sloga, in tudi tam, kjer se kaže na zunaj po tuje klasifikovani slog, je pa prešinjén s svojstvenim duhom v podrobnih izvršbah in lepšavah. — Kakor imajo Slovani pristno svojo glasbo, jednako pristno imajo svojo umetnost v krašenju, torej seobno v slikarstvu in umetni obrtnosti. In še stavbe so zasledili popolnoma po svojstvenem slovanskem vkusu. Le pogledite na Moravsko, v gore med moravskimi in karpatskimi Slovani; pogledite v razne, poslednja leta najdene „kancijonale“, kakó bogati so najrazličnišega risanja in slikanja! Ozrite se po pisankah ali pi-rulih Olomuškega muzeja; ondí najdete tudi vezenja in ornamente, katerim so Nemci v Nemčiji pripoznali *izvirnost in klasično veljavo*. V starinah zasledite pristnost slovanskega duha, in ta duh deluje še dandanes med preprostimi slovanskimi množicami na polju pesni in melodije, slikanja in zidanja, na posodah in vsem pohištvu, na raznovrstni tkanini, na vezenju in rezbanju itd. itd. Ta duh deluje tudi na način zidanja božjih hramov, na lepoticenja obleke, rabljene pri liturgiji, itd. In ta duh se prezira pri nas v sredi teh, katere z vsem pravom imenujemo mi latinizatorje. Ko bi oni le slutili, kaj pomenja ta duh, videli bi, kam so jo zabredli.

Zato smo opominjali, da, ako hočejo zares pospeševati razno umetnost v cerkvi, naj bi zato osnovano društvo gledalo „ne samo na umetnost v obče, ampak seobno na to, *kakó je umetnost cerkveno razvijal duh slovanskih narodov*“.

Kak je duh slovanskih narodov v umetnosti in umetni obrti, razkrival bode „Sl. Svet“ nadalje, in pri tem dobi najbrže tudi č. g. „Liga+73“ kako mrvice v pouk.

Josip Prevec, virtuož na citrah. Dne 15. prošloga je mjeseca preminuo u rodnom si mjestu Kranju Josip Prevec u 30. god. vieka svoga, virtuož na citrah. Stanovao je kroz desetak godina tu u Trstu, gdje je bio veoma poznat u najotmenijih krugovih. Bio je i glasbovcrac. Podpisivao se je *Prevez*. Zašto? Ipak je

udarao nekoliko puta i u slavenskih družtvih tršćanskih. Par mjeseci pred svojom smrću bio je počeo raditi okó udesenja hrvatskih narodnih popjevaka za citre. Laka mu bila domaća zemljica, premda je nije ljubio onom ljubavi, koje je vriedna. — *Pokojnikov znanac.*

b) Ostali slovanski svet.

Nadvojvodinja Margereta Sofija se je poročila z vojvodo Albertom Württembergškim. Bile so velike slavnosti pri dvoru.

Državni zbor se je po novem letu zopet sešel; v zbornici poslancev predseduje bar. Chlumecký, v tem ko biva predsednik Smolka še v Galiciji. O poslednjem govoré, da odstopi, sam pa je zatrdil, da bode vstrajal do konca, ker ne mara iti v gospodsko zbornico, kamor bi ga neki poslali radi, tudi z levičarske strani, da bi dobili iz svoje srede predsednika v „rezkem“ Chlumeckem. Levica bi v obče rada skrčila po opravljenem redu parlamentarno svobodo, in to zaradi antisemitov, kateri rečejo kako ostro, zlasti proti požidjeni liberani levici.

O namerjani večini ni še nič izvestnega ali gotovega. Grof Taaffe se je pogajal z načelniki levice, poljskega kola in konservativnega kluba; Plener, Javorski in Hohenwart so utrjevali svoja stališča nasproti vladnemu programu, in na to je imelo ministerstvo skupna poso-vetovanja. Ravno to pa še ni znano, kakó se odloči ministerstvo nasproti izjavam načelnikov navedenih trojih klubov. Pišejo, da Javorski, načelnik poljskemu kolu, je izjavil, da Poljaki vstopijo v namerjano večino le tedaj, ako bode v tej večini ves konservativni klub. Iz tega je razvidno, da nemška levica hoče, da bi iz Hohenwartovega kluba izločili kako podrejeno skupino. Na poti so levici Jugoslovani, kakor konservativni Nemci; prvi v narodnostnem pogledu, drugi zastran teženj za versko šolo.

Naj se pa stvari zasučejo kakor koli, z večino, v kateri bode gospodovala nemška levica, ne dosežejo slovanski zastopniki nič. In tudi pri sodelovanju Poljakov se ne reši narodnostno vprašanje, kakor se ni rešilo od 1879 do 1890, ko je delovala desnica s pomočjo Poljakov. Dokler se osrednja vlada ne odloči zaresno za sedaj potrebni politički program, pred vsem za rešenje narodnostnega vprašanja, ni slovanskim strankam stopati v nikako večino, in naj si bode sestavljena na zunaj še toliko ugodno. A da bi slovanski zastopniki vstopili v večino, kjer bode levica najodločilniša sestavina, tega bi ne mogli pričakovati, in bi se niti bati ne bilo, ko bi ne imeli zastopnikov, kakoršna sta Klun in Šuklje.

Opozicija je za sedanje položenje najprimerniše postopanje, in naj se oportunisti izgovarjajo, kakor hočejo.

Iz visoke politike. Torej Nemci nimajo več nacionalnega ministra kot specialiteto! Srečni so jedino Poljaki, ki nimajo takega ministra. Dokler ni izvršen člen XIX. državnega osnovnega zakona, nima nacionalni minister v naši ustavi trdne opore; brez ugovora more se odstraniti vsak hip. Ni neosnovano vprašanje: k čemu to drago marionetsko igranje?

Dr. F. Tieftrunk.

Gališki Rusi. Kakor znano, je prišlo vsled državnozbornskih volitev nekaj poslancev, izvoljenih med gališki Rusi pod vplivom Poljakov, v državni zbor. Ti, pod vodstvom Romančuka, so zasnovali novo dobo ali éro, in jih vsled tega imenujejo novoeriste, in pomenja to blizo toliko, kakor oportunitizem slovenskih po-

slancev. Vladi so se uklanjali, kakor pripoznavajo sedaj sami, ne da bi jih bila ona rabila ali jim kakor si bodi kazala, da jih potrebuje. Zato pa so tudi dobili, kar so zaslužili, t. j. nič! Sedaj se pritožujejo o svojem nevhvaležnem delu in hočejo celo po posebni deputaciji iti k cesarju, da mu razložijo neugodno položenje ruskega naroda v Galiciji. Oportunizem se tu hudó maščuje; ta oportunizem je rušil staro historiško stranko rusko; je rodoljube te stranke ovajal, jednako Poljakom, je pospeševal pačenje azbuke in etimologiškega pravopisanja. Više duhovenstvo samo se je izjavilo, da ne najde vzroka, zakaj da bi se izpreminjala azbuka in jezik pačil s „fonetiko“. — Gmotno stanje je slabo; zato se narod izseljuje; poljska frakcija pa krivo tolmači izseljevanje ter ovaja rodoljube in sosebno tudi urednike avstrijskih ruskih listov, kakor da bi oni spodbujali k izseljevanju v Rusijo. Druga leta pa, ko se je narod izseljeval v Ameriko, so molčali. Ruski narod trpi politiški, kulturno in gmotno v Galiciji, Bukovini in na Ogerskem. Madjari jim celo v cerkvi proti zakonom vsiljujejo madjarščino kot obredni jezik.

Saxa loquuntur. Pod tem naslovom objavljajo nemški listi govor, ki ga je imel znani bar. Dumreicher v „naprednem klubu“ v II. Dunajskem okraju. „Kamni govor“! S tem je našteval spomenike nemškega sloga ali tudi samo nemške dlani in potem izvajal posledice za politiško delovanje in borbo proti slovanskemu življu, zlasti na Dunaju, Pragi in v obče deželah češke krone. Ta politik, ki bi imel kot učen mož govoriti trezno, pravično, v soglasju z zgodovinskimi dejstvi, pači historijo na korist nemški in na škodo slovanski, zlasti češki in slovenski narodnosti. „Kamni govor“! Dà, no mnogo kamnov, spomenikov slovanskega uma in dela, so uničili, a toliko je vendar znano in ostalo v spominih, da Slovonom se ni bilo treba učiti rokodelstva in umetne obrti od Nemcev in tujcev, pač pa so učili oni tuje narode, in da so zato sposobni, kaže njih še živa starina. Od Dumreicherja pa se je slovanskim dejateljem učiti vsaj toliko, da bi poznali kulturno zgodovino slovansko ter porabljali jo v poučenje slovanskih narodov in v zavračanje takih politikov, kakoršen je Dumreicher.

Tužno in sramotno je za nas, ako se ne znamo braniti s poštenim orožjem, katero nam ponujajo zgodovinska dejstva! Le vsled naše nevednosti nam natvezujejo narodni nasprotniki in drugi, kar ugaja njim, a ne odgovarja resnici. Zato kličemo sosebno mladini: uči se slovanske prošlosti, sosebno v njenih kulturnih sledih!

Kl. Božić, bivši dolgoletni sotrudnik in urednik „Obzora“, je po dolgi boleznì umrl. Bil je spreten novinar, pošten in značajan mož, ki je bil vse svoje sile posvetil svojemu narodu. — V Srbiji je umrl naučni minister Bošković, znamenit jezikoslovec, rojen v našem cesarstvu. Deloval je na prestrojenje srednjih šol.

Srbska skupščina je bila 5. t. m. razpuščena; meseca marca bodo nove volitve. Boji med radikalno in liberalno stranko se vedno bolj hujšajo; od vladne liberalne strani je pritisek neobičajen.

Poljaki na Poznanjskem. Tu, kakor znano je prepovedano celó krščanski nauk poučevati na poljskem jeziku. Narod si pomaga s tem, da se poučuje privatno; ali pruski vladi je tudi to preveč: privatnim učiteljem hočejo svobodo poučevanja omejevati. To je velikodušje!

Razstave. Kakor smo omenili, bila je 1892 razstava vezenj v Parizu, na kateri so imela češka vezenja (výšivky) poseben paviljon. Francoskim damam so bila ta vezenja jako po vkusu, in nekatere pridejo uže zaradi tega l. 1894 v Prago k narodopisni razstavi, za katero deluje sedaj češki narod vseh dežel. V Chicagu se je zasnova „Spolek českých žen pro světovou výstavu v Chicagu“, kateri namerja poleg drugega razstaviti „výšivání českoslovanské, kroje narodné“ itd. Predsednica je Klementina Nováková. Tako širijo Čechoslovani slovansko obrtno umetnost med tujimi narodi, in ti se učé ž njo bolje ocenjevati duševne darove in sposobnosti slovanskih narodov.

KNJIŽEVNOST.

Dějiny české literatury. Napisal Jaroslav Vlček. Sešit první. V Praze. Nakladem Jednoty českých filologův. — Tiskem B. Stýbla. 1893. Str. 64 vel. 8^o. Cena 60 kr. — To podjetje je jako važno, in sporočimo obširneje o njem. Delo bode obsegalo kakih 500 strani. Zasnova knjige je ta-le: prvo zaglavje govori o X.—XII. veku, vstajajoče iz srednjevečne latinske; drugo zaglavje prehaja k zapadni viteški romantiki, katera od polovine XIII. stoletja prešinja vso česko beletristiko, in kaže na početke naučne proze, kako raste od polovine XIV veka; 3. zaglavje se bavi z gibanjem husitskim in nasledki njegovimi v XV. stoletju, kakor tudi propadom poezije in razvojem popularnih znanstev za XVI. in začetkom XVII. stoletja; 4. zaglavje govori o glasbeni književnosti domači, o literaturi českých izseljencev na severu in na Slovaškem, do konca XVIII. stoletja; 5. zaglavje osvetljuje česko narodno in literarno preporojenje, katerega početki se vidijo v drugi polovini XVIII. stoletja, in katerega cilj dovršuje l. 1848; 6. zaglavje pa razpravlja novo dobo od 1850 naprej. Ta doba je obsežno razpravljena. To delo poštevava v vseh dobah tudi literarni razvoj Slovakov. Čehi sami laskavo ocenjujejo prvi zgorej navedeni snopič, kakor tudi vsjo zasnovo mojstra Vlčka.

Črna hodinka. Vzpomínky členu Máje. Vydáno péčí a na prospěch spolku českých spisovatelů belletristů „Máj“. Nakladatelství I. Otto knihtiskárna. I. část. str. 216. Drugi del izide kmalu. Ta knjiga kaže uže po naslovu, da je njena vsebina jako zanimiva ne samo za pisatelje v obče, ampak tudi za širše občinstvo. Razni češki pisatelji in pisateljice podajajo tu svoje spomine „črne urice“; med njimi so: Světa Karolina, Preissová Gabriela, Črný Adolf, Jirásek Alois, dr. Herben Jan, itd. S to knjigo se bode občinstvo jako zabavljalo. Cena 1 gld. 50 kr. V II. delu pride na vrsto: Uech Svatopluk, Hovorka I. M., Šubert Frant. Ad., Vavra Jan i dr.

Ženy a milenky slovanských básníků. Izredno zanimiva knjiga je izšla v „Salonní bibliothéce“, katero izdaja J. Otto v Pragi. Fr. Kvapil, kateri je znan kot izboren poznavalac poljskega slovstva in kot pesnik, podal je uže pred nekolik leti v „Salonní bibliothéce“ českomu občinstvu izbrane spise slavnega pesnika poljskega Sigm. Krasinskega in precejšnjo vrsto pesnij največega izmed sovremenih ali sedanjedobnih pesnikov poljskih, Adama Asnyka v českem prevodu. Sedaj pa je izdal novo knjigo, katera bode zanimala vsakega. *Ženy a milenky slovanských básníků* je naslov novi knjigi Kvapilovi. Uže iz naslova knjige moremo sklepati, kakšna je vsebina. Pisatelj, kakor pravi v predgovoru, hoče s svojo knjigo vzbuditi med Čehi zanimanje

za življenje prvih slovanskih pesnikov in ob jednom za proizvode njih duha. Želja pisateljeva se izpolni gotovo pri vsakem, kdor prečita „Ženy a milenky slovanských básníků“. Knjiga je pisana novelistično, če tudi je g. pisatelj vse, kar pripoveduje, zajemal iz resničnosti in iz zanesljivih virov. — Čitatelj knjige seznanil se ne le z ženami in ljubicami, ampak tudi s sovremenim društvom, v katerem so živeli pesniki. Vsebina knjige: Don Juan polského Parnassu. — Krásná Dunaša Maryla. — Mademoiselle Kora. — Z memoiru o Prešernovi. — Signora Rachel. — Neznámá. — Panna Englantina. — Princezna Repninova. — Eva Ankviczova. — Ženevská romance. — Puškinova Natáša. — Delfína Potocká. — Slowacki ve Florencii. — V době libánek. — V objetí démona.

Vsem prijateljem slovanskega slovstva priporočamo „Ženy a milenky slovanských básníků“ kar najtopleje. Knjiga ima 244 str. in stoji 1 gld. 20 kr. — Nekoliko črtic iz te zanimive knjige prinese „Slov. Svet“ v prevodu.

—gl.

Ottova Lacina knihovni narodni. 1. sešit 1. 1893. Vsebina: „Jarní bouře“. Venkovské obrázky a čerty z let šedesátých. Napsal Q. F. Rénatus I. V inseratnem delu našega lista se posebe naznanja „Jarní bouře“, t. j. roman iz narodnega in političnega življenja češkega, iz dobe, ko so se vršile prvokrat volitve v deželni zbor. Domači pisatelj Rénatus je uže znan po romanu „Máříčka“, kateri je izšel l. 1883.

„Орао“. Велики илустровани календар за godinu 1893 из сарадњу српских књижевника уређује Стеван В. Поповић. Стоји 50 поч. Издавачка књижарница и штампарија А. Пајевића у Новом Саду.

Лекции по исторической грамматикѣ рускаго языка. Вып. I. Фонетика. Брандтъ. Москва 1892 г. Цѣна 1 р.

Пржевальскій Николай Михайловичъ, славный путешественникъ русскій богатырь. Народу, войскамъ и молодежи разскалъ Ѧ. М. Истоминоу. Съ рисунками, взятыми изъ книги М. Лялиной о путешествіяхъ Н. М. Пржева. Str. 16, 8^o. „Русско-славянскій складъ“ Кр. Геруцъ, Петроградъ, Невскій пр., 74. Цена 5 kop.

„Волна.“ Сборникъ русской художественной лирики. Петроградъ. Изданіе К. Ю. Геруца. 1893. Str. XIV. 366. Žepni format. Cena 1 gld. Zaglavja: I. Поезія. II. Живеная борьба. III. Женщина. IV. Любовь. V. Родина. VI. Созерцаніе природы. VII. Смерть. VIII. Религія. — Vsako zaglavje združuje odbrane pesni različnih pisateljev različnih dob. V krasno prirejeni knjižici je zbran nekako cvet liriske poezije ruske, kakor jo izražajo ruski pesniki. Predslovje pravi med ostalim: „Человѣкъ, который живетъ не однимъ умомъ, а и сердцемъ, узнаетъ изъ нашего изданія, въ какія формы отлились чувства, пережитыя лучшими людьми нашей родины. Вотъ почему у насъ непомѣщенны ни переводы великихъ писателей запада, ни благоуханныя произведенія русской народной лирики.“ Ako je ta zbornik zanimiv, poučen in praktičen za Russe same, je toliko važnejši za ostale Slovane, ki le nedostatno poznajo ruske lirike, in še manj imajo njih v raznih delih raztresene proizvode. Mi to knjižico jako priporočamo.

NOVINE.

„Slovenski Narod“, dnevnik, glasilo narodne napredne stranke, v Ljubljani. Za vse l. 15 gld., za četrt l. 4 gld.

„Hrvatska“, dnevnik, glasilo stranke prava, Zagreb. Za vse l. 18 gld., za četrt l. 4 gld. 50 kr.

„Obzor“, dnevnik, glasilo stranke Strossmajerjeve, Zagreb. Za četrt l. 4 gld. 50 kr.

„Narodni list“, 2krat na teden, glasilo za interese hrv. naroda (sedaj tudi glasilo hrv. slovenskega nezav. kluba), Zadar. Na l. 10 gld., za četrt l. 3 gld.

„Narodni Listy“ glavno glasilo mladočeške stranke, 2krat na dan, Praga. Na mesec 1 gld. 90 kr., za četrt l. 5 gld. 70 kr.

„Velehrad“, list slovanske strany na Moravě 2krat na teden. Kromeriz. Vse leto 7 gld., za četrt leta 1 gld. 70 kr.

„Vyšehrad“, politický týdeník prostonarodní, tedník s prílogo „Svatvečer“, Praga. Vse l. 6 gld., za četrt leta 1 gld. 50 kr.

„Čas“. List věnovaný veřejným otázkam. Tedník, Praga. Vse l. 6 gld., za četrt l. 1 gld. 50 kr.

„Галичанинъ“, s programom stare narodne stranke, jednak s prenehavšo „Гал Русю“, dnevnik, Levov. Vse leto 14 gld., za četrt l. 3 gld. 50 kr.

„Варшавскій Дневникъ“, Varšava, poroča obširno in kritično o vseh Slovanih. Za granico na leto 15 rub., za četrt leta 4 50 rub.

„Србобран“, tedník, Zagreb, glasilo српске самосталне странке у троједници. Vse leto 6, 1/4 l. 1.50 gld.

„Српски Глас“ tedník, Zadar, орган српске народне странке. Vse l. 7, 1/4 l. 1.75 gld.

„Српска Застава“ dnevnik, Belgrad. Орган народне либералне странке. Vse l. 20 gld.

V bodoči št. o drugih časopisih in novinah raznih slovanskih narodov.

Opomnja in listnica uredništva. Gledè na to, kakò je umeti naš književni oglas, odgovarjamo, da je nagrada *le jedna*, da je treba rešiti le jedno vprašanje, in da najboljša razprava izmed vseh vrst dobi nagrado. Povedano je tudi, da se morejo razprave pisati v katerem koli slovanskem književnem jeziku. — Novi čitatelji razvidijo v zaglavju „Liturgija rimske cerkve“, da se v 1. in 2. št. tega leta združujejo glavne misli in točke, katere so se lani razpravljale obširniše, vidijo torej, da tudi za nje to nadaljevanje ni neumljivo ali odveč: bivstvo stvari si morejo zapomniti tudi oni. Jednako bodo tudi naslednji odstavki ponavljali poprejšnje ter izvajali jedino nauke o podanih razpravljanih. — Več spisov in dopisov, katerih nismo mogli priobčiti takoj, pride na vrsto v bodoče. — Kolikor moremo, posojujemo tudi letos proti odškodnini poštnine časopise, novine in tudi drugačna slovanska izdanja. —

Opomnja upravnštva. Zaradi katerih si bodi nerednostij pri dobivanju lista, naj blagovolijo č. gg. naročniki takoj reklamovati, ali pritožiti se pri nas; proti volji utagne ekspedicija prezeti kaj. — Vse te, ki so prosili odloga gledè na naročnino, počakamo po njih željah. — Prijatelje našemu listu prosimo vljudno, da priporočajo naš list pri svojih znancih, in se zahvaljujemo tem, ki so uže delovali na to stran.

Popravek. V 1. št. str. 15., na desni, v 22. vrsti zdolej, čitaj: *tehtnih* nam. *telesnih*.

„SLOVANSKI SVET“ izhaja 10. in 25. dan vsakega meseca. Cena mu je za zunanje naročnike za celo leto 4 gld. za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. Za dijake in ljudske učitelje stoji celoletno 3 gld. 60 kr., poluletno 1 gld. 80 kr. in četrtletno 90 kr. — Posamične številke se prodajajo po 18 kr. — Naročnina, reklamacije in dopisi naj se pošiljajo F. Podgorniku v Trstu, ulica Farneto št. 44.